

10–11. századi temető- és szarmata településrészlet Homokmégy-Székesen

(Bács-Kiskun megye)

Bevezetés

A címben szereplő temető nyomait 1996. október 22-én terepbejárás során fedezték fel. A lelőhely Kalocsától DK-re 8 km-re, a Homokmégy és Alsómégy közötti földúttól közvetlenül D-re, egy É-D irányú csatornától közvetlenül K-re helyezkedett el (1. kép). A lelőhelytől D-re levő Szentegyházpart környékén nagy kiterjedésű Árpád-kori és középkori lelőhelyek nyomait találtuk. Feltehetően itt helyezkedett el a középkori Mégy falu és temploma. 1998-ban az 1996–1997. évi ásásokat folytattuk (2. kép).¹ 1998. augusztus 23–28. között egy 10–11. századi temető 17 sírját és egy szarmata település 2 gödrét tártuk fel Homokmégy-Székesen. A feltárt terület 200 m² volt (3. kép).

A 10–11. századi temető – objektumleírás

90. sír: T.: NyDNy-KÉK (40,5'–10,5'), h.: 225 cm, sz.: 60 cm (legnagyobb), m.: 19–25 cm (nyesett felszíntől számítva). A sírgödör lekerekített végű, téglalap alaprajzú, fala majdnem függőleges, alja egyenes volt. A csontváz nyújtott testhelyzetű, koponyája sérült, kissé jobbra fordult, bal alkarcsontjai derékszögben behajlítva (4. kép). Mellékletek: 1. A jobb csecsnyúlvány felett sima, nyitott végű, bronz hajkarika (á.: 1,5 cm, v.: 0,15–2 cm) (9. kép 4). A jobb mellkas alsó része alatt sima, nyitott végű, bronz hajkarika (á.: 2,8 cm, v.: 0,25 cm) (9. kép 1–2).

91. sír: T.: Ny-K (44'–14'), h.: 167 cm, sz.: 57 cm, m.: 32–43 cm. A sírgödör lekerekített sarkú, téglalap alaprajzú, fala függőleges, alja a közepe felé mélyült, teknőszerű. A férfi csontváz nyújtott testhelyzetű, koponyája balra fordult, jobb fele kissé sérült, alkarcsontjai a medencére hajlítva, lábcsontjai a bokánál keresztbe téve (4. kép). Melléklet: 1. A nyakcsigolyák bal oldalán vastárgy (á.: 2,6×1,6 cm). 2. A bal combcsont alsó részétől balra vaskés (?) (h.: 8,7 cm, sz.: 2,4 cm) (9. kép 8, 11).

Cemetery fragment from the 10–11th centuries and sarmatian settlement at Homokmégy-Székes

(Bács-Kiskun County)

Introduction

We discovered the traces of the cemetery during field survey on 22. October 1996. The site is located 8 km SE of Kalocsa, on the southern side of the dirt road between Homokmégy and Alsómégy, on the eastern side of the N-S directed channel (Fig. 1). We found the traces of large sites from the Árpadian Age and the Middle Ages near Szentegyházpart, south of this site. This could be the site of the medieval Mégy village and its church. In 1998, we carried on the excavations conducted in 1996 and 1997 (Fig. 2).¹ We unearthed 2 pits of a Sarmatian settlement and 17 graves of a cemetery from the 10th–11th centuries at Homokmégy-Székes between 23. and 28. August 1998. 200 m² were unearthed (Fig. 3).

Description of the features – the cemetery

Grave no. 90: Orientation: WSW-ENE (40.5'–10.5'), l: 225 cm, w: 60 cm (greatest), d: 19–25 cm (from the scraped surface). The grave was oblong-shaped with rounded corners, the walls were nearly vertical, and the bottom was flat. The skeleton lay in an extended position. The skull was injured, it was turned somewhat to the right, the left lower arm was diagonally bent (Fig. 4). Grave-goods: 1. A plain bronze lockring with open terminals above the right mastoid (d: 1.5 cm, th: 0.15–2 cm) (Fig. 9. 4). 2–3. A plain bronze lockring with open terminals under the lower part of the chest (d.: 2.8 cm, th.: 0.25 cm) (Fig. 9. 1–2).

Grave no. 91: Orientation: W-E (44'–14'), l: 167 cm, w: 57 cm, d: 32–43 cm. The grave was oblong-shaped with rounded corners. The walls were vertical, the trough-shaped bottom slanted toward the centre. The skeleton of a male lay in an extended position. The skull was tilted to the left, the right side was slightly injured. The lower arm was bent over the pelvis, the legs were crossed at the ankle (Fig. 4). Grave-goods: 1. An iron object on the left side of the cervical vertebrae (diam: 2.6×1.6 cm). 2. An iron knife (?) left of the lower part of the left thighbone (l: 8.7 cm, w: 2.4 cm) (Fig. 9. 8, 11).

92. sír: T.: ÉNy-DK (51'-21'), h.: 197 cm, sz.: 60 cm, m.: 16-31 cm. A sírgödör lekerekített sarkú, téglalap alaprajzú, fala függőleges, alja kissé a közepe felé mélyedt. A csontváz kissé ferdén, a sírgödör ÉNy-i végéhez szorítva helyezkedett el. Nyújtott testhelyzetű, koponyája balra fordul, sérült, vállcsontjai felhúzóttak, karcsontjai szorosan a test mellett, bal alkarcsontjai a bal medencelapátra hajlítva (6. kép). Melléklet: 1. Vaskés a bal combcsont és a medencelapát között, hegyvel a láb felé (h.: 12,6 cm, sz.: 2,7 cm) (4. kép), (9. kép 9).

93. sír: T.: Ny-ÉNy-K-DK (49'-19'), h.: 190 cm, sz.: 64 cm, m.: 13-23 cm. A sírgödör erősen lekerekített végű, a fej felőli oldalon kissé kiszélesedett fala függőleges, alja a deréktájtól K-DK felé lejtett. A csontváz nyújtott testhelyzetű, koponyájának arcrésze sérült, vállcsontjai kissé felhúzóttak, alkarcsontjai a medencén keresztbe téve. Melléklete nem volt (4. kép).

94. sír: T.: Ny-K (43'-13'), h.: 198 cm, sz.: 70 cm, m.: 36-45 cm. A sírgödör szabálytalan, téglalap alaprajzú. A D-i fal közepén levő kiszögéléstől keskeny padka húzódott a gödör két oldalán. A női csontváz nyújtott testhelyzetű, vállcsontjai felhúzóttak, alkarcsontjai a medencén keresztbe téve, két combcsontja betörve, keresztbe téve, lábszárcsontjai párhuzamosan helyezkedtek el (5. kép). Melléklet: 1. Állati lapockacsont a koponyától ÉNy-ra.

95. sír: T.: Ny-ÉNy-K-DK (48'-18'), h.: 194 cm, sz.: 57 cm, m.: 25-31 cm. A sírgödör lekerekített végű, téglalap alaprajzú, fala függőleges, alja kissé K-DK felé lejt. A női (?) csontváz jó megtartású, nyújtott testhelyzetű volt, koponyája kissé balra fordult, vállai felhúzóttak, jobb alkarcsontjai derékszögben behajlítva, bal kézfejsontjai a bal medencelapáthoz szorítva helyezkedtek el. Lábfejei felszívódtak (5. kép). Melléklet: 1. Háromszög átmetszetű, ezüst, nyitott végű pántgyűrű (á.: 2,5 cm, v.: 0,4 cm) a jobb kéz kisujján (9. kép 6).

96. sír: T.: Ny-K (44'-14'), h.: 192 cm, sz.: 80 cm, m.: 26-34 cm. A sírgödör kissé szabálytalan, lekerekített végű, téglalap alaprajzú, fala függőleges, alja egyenetlen, a közepe felé lejtett. A női (?) csontváz jobb oldalára fektetve helyezkedett el. Koponyája jobbra fordult, alkarjai derékszögben a hasi tájékra, lábai kissé behajlítva helyezkedtek el. Melléklet nem volt. A koponya bal csecsnyúlványának tájékán zöldes elszíneződést figyeltünk meg (5. kép). A sírtól DK-re 1,5 méterre egy sima, nyitott végű, bronz hajkarika került elő (á.: 2,1 cm, v.: 0,12 cm) (9. kép 3).

Grave no. 92: Orientation: NW-SE (51' - 21'), l: 197 cm, w: 60 cm, d: 16-31 cm. The grave was oblong-shaped with rounded corners. The walls were vertical, the bottom slightly deepened toward the centre. The skeleton was laid somewhat diagonally in the grave, it was pushed to the NW end of the shaft. It lay in an extended position. The injured skull was turned to the left. The shoulders were drawn up, the bones of the arm lay close to the body, and the left lower arm was bent over the pelvis (Fig. 6). Grave-goods: 1. An iron knife between the left thighbone and the pelvis, pointing toward the feet (l: 12.6 cm, w: 2.7 cm) (Fig. 4) (Fig 9. 9).

Grave no. 93: Orientation: WNW-ESE (49'-19'), l: 190 cm, w: 64 cm, d: 13-23 cm. The end of the shaft was strongly rounded, the vertical walls somewhat widened at the head. The bottom slanted toward ESE from the waist region. The skeleton lay in an extended position. The facial skull was injured. The shoulders were somewhat drawn up, the lower arms were crossed over the pelvis. It did not have any grave-goods (Fig. 4).

Grave no. 94: Orientation: W-E (43'-13'), l: 198 cm, w: 70 cm, d: 36-45 cm. The grave had an irregular oblong shape. A narrow bench ran from the protrusion at the middle of the southern wall on both sides of the shaft. The skeleton of a female lay in an extended position. The shoulders were drawn up, the lower arm was crossed on the pelvis. Both thighbones were forced inward and crossed, the legs lay parallelly (Fig. 5). Grave-good: 1. An animal scapula lay NW of the skull.

Grave no. 95: Orientation: WNW-ESE (48'-18'), l: 194 cm, w: 57 cm, d: 25-31 cm. The oblong-shaped grave had rounded corners. The walls were vertical, the bottom slightly sloped toward ESE. The skeleton of a female (?) was well preserved, it lay in an extended position. The skull was tilted to the left. The shoulders were drawn up, the right lower arm was bent at a right angle. The left hand was pressed to the left pelvis. The bones of the feet disintegrated (Fig. 5). Grave-good: 1. A silver band ring with open terminals on the little finger. It was triangular in cross-section (diam: 2.5 cm, th: 0.4 cm) (Fig. 9. 6).

Grave no. 96: Orientation: W-E (44'-14'), l: 192 cm, w: 80 cm, d: 26-34 cm. The grave had a somewhat irregular oblong shape rounded at the end. The walls were vertical, the bottom uneven, sloping toward the centre. The skeleton of a woman (?) lay on the right side. The skull turned to the right, the lower arms were bent at a right angle onto the belly, the legs were somewhat flexed. The grave did not contain grave-goods. A greenish discolouration was observed at the left mastoid (Fig.

97. sír: T.: DNy-ÉK (40,5'-10,5'), h.: 229 cm, sz.: 61 cm, m.: 24-38 cm. A sírgödör DNy-on lekerekített sarkú, ÉK-en lekerekített végű téglalap alaprajzú volt. Fala függőleges, alja kissé a láb felé mélyült, a K-i végén széles padka helyezkedett el. A fiatal csontváz jó megtartású, nyújtott testhelyzetű, feltámasztott koponyája jobbra fordult. Jobb karcsontjait állatjárás bolygatta (5. kép). Melléklet: 1. Ellapított végű, S-végű hajkarika (á.: 1,6 cm, v.: 0,2-0,3 cm) a jobb csecsnyúlvány és az állkapocs között (9. kép 5).

98. sír: T.: Ny-DNy-K-ÉK (42'-12'), h.: 220 cm, sz.: 64 cm, m.: 8-14 cm. A sírgödör a fej felől lekerekített végű, a láb felől lekerekített sarkú téglalap alaprajzú. Fala függőleges, alja kissé a közepe felé mélyült. A csontváz a sír D-i felében feküdt. A női (?) csontváz nyújtott testhelyzetű, sérült koponyája balra fordult, jobb kézfejsontjai a jobb combcsontra hajlítva. Melléklete nem volt. Néhány kézzel formált, népvándorlás kori edénytöredék és egy pasztagyöngy került elő a sír betöltéséből (6. kép).

99. sír: T.: Ny-K (43'-13'), h.: 167 cm, sz.: 50 cm, m.: 9-10 cm. A sírgödör lekerekített végű, kissé K felé szélesedett, fala függőleges, alja egyenes. A gyermek csontváz erősen bolygatott, rossz megtartású. Melléklete nem volt. A sír betöltéséből szarmata edénytöredékek kerültek elő (6. kép).

100. sír: T.: Ny-K (45'-15'), h.: 190 cm, sz.: 45 cm, m.: 8-26 cm. A sírgödör lekerekített végű, téglalap alaprajzú, fala függőleges, alja egyenes volt. A csontváz ép, jó megtartású, nyújtott testhelyzetű. Koponyája balra fordult, vállai felhúzottak, jobb karcsontjai szorosan a test mellett, bal alkarcsontjai a medencére, jobb kézfejsontjai a combfejére hajlítva, bal lábcsontjai behajlítva, lábszárcsontjai bokánál keresztbe téve helyezkedtek el. Melléklet nem volt (6. kép).

101. sír: T.: Ny-K (43'-13'), h.: 185 cm, sz.: 66 cm, m.: 6-17 cm. A sírgödör erősen lekerekített végű, téglalap alaprajzú. Fala kissé befelé tartott, alja teképszerű. A sír K-i végében szabálytalan, félköríves padka, DNy-i végében lekerekített, keskeny padkaszerű kiemelkedés található. A fiatal női csontváz jó megtartású, nyújtott testhelyzetű. Feltámasztott koponyája kissé balra fordult, vállai felhúzottak, felsőteste kissé balra fordult, alkarcsontjai éles szögben behajlítva, a mellkas bal oldalán keresztbe téve. Combcsontjai között egy csecsemő rossz megtartású csontváza. Melléklete nem volt (6. kép).

5). A plain, open bronze lockring was found 1.5 m SE of the grave (diam: 2.1 cm, th: 0.12 cm) (Fig. 9. 3).

Grave no. 97: Orientation: SW-NE (40.5'-10.5'), l: 229 cm, w: 61 cm, d: 24-38 cm. The SW part of the grave had rounded corners, the oblong-shaped NE part had rounded corners. The walls were vertical, the bottom slightly sloped toward the feet. A wide bench ran along the E side. The skeleton of a young individual was well preserved. It lay in an extended position. The propped up skull turned to the right. The right arm was disturbed by an animal burrow (Fig. 5). Grave-good: 1. A lockring with flattened S-terminal (diam: 1.6 cm, th: 0.2 - 0.3 cm) between the right mastoid and the jaw (Fig. 9. 5).

Grave no. 98: Orientation: WSW-ENE (42'-12'), l: 220 cm, w: 64 cm, d: 8-14 cm. The end of the grave was rounded at the head. At the feet it was oblong-shaped with rounded corners. The walls were vertical, the bottom sloped a little toward the centre. The skeleton lay in the southern part of the grave. The skeleton of a woman (?) lay in an extended position, the injured skull turned to the left. The right hand was bent over the right thighbone. The grave did not contain grave-goods. Some hand-made sherds from the Migration period and a paste bead were collected from the filling of the grave (Fig. 6).

Grave no. 99: Orientation: W-E (43'-13'), l: 167 cm, w: 50 cm, d: 9-10 cm. The end of the grave was rounded. It slightly widened toward E, the walls were vertical, and the bottom was flat. The poorly preserved skeleton of a child was strongly disturbed. There were no grave-goods. Sarmatian sherds were collected from the filling of the grave (Fig. 6).

Grave no. 100: Orientation: W-E (45'-15'), l: 190 cm, w: 45 cm, d: 8-26 cm. The end of the oblong-shaped grave was rounded, the walls are vertical, the bottom was flat. The well-preserved entire skeleton lay in an extended position. The skull turned to the left, the shoulders were drawn up. The right arm lay close to the body. The left lower arm was bent over the pelvis, the right hand was placed on the head of the thighbone. The left lower limb was flexed, the legs were crossed at the ankle. There were no grave-goods (Fig. 6).

Grave no. 101: Orientation: W-E (43'-13'), l: 185 cm, w: 66 cm, d: 6-17 cm. The end of the oblong-shaped grave is strongly rounded. The walls somewhat slanted inwards, the bottom was trough-shaped. There is an irregular semicircular bench in the E end of the grave and a rounded, narrow, bench-like platform in the SW end. The skeleton of a young female was well preserved,

102. sír: T.: ÉNy-DK (51'-21'), h.: 230 cm, sz.: 69 cm, m.: 14-17 cm. A sírgödör lekerekített végű, kissé KD felé szélesedett, fala függőleges, alja egyenes. A férfi (?) csontváz jó megtartású, nyújtott testhelyzetű, koponyája jobbra fordul, vállcsontjai felhúzóttak, kézfejsontjai a comb alá szorítva helyezkedtek el. Melléklete nem volt (7. kép).

103. sír: T.: Ny-DNy-K-ÉK (42,5'-12,5'), h.: 217 cm, sz.: 65 cm, m.: 21-26 cm. A sírgödör lekerekített végű téglalap alaprajzú, fala enyhén befelé lejtett, alja egyenes. A jó megtartású, nyújtott testhelyzetű férfi csontváz a sír Ny-i végéhez szorítva, a gödör D-i felében helyezkedett el. Koponyája feltámasztva, vállai felhúzóttak, jobb alkarcsontjai a jobb medencelapátra, bal alkarcsontjai a bal medencelapát alá hajlítva (7. kép). Melléklet: 1. Vas nyílhegy (h.: 5,7 cm, sz.: 1,8 cm) a gerincoszlop bal oldalán, hegygel ferdén befelé (9. kép 10).

106. sír: T.: Ny-K (43'-13'), h.: 250 cm, sz.: 110 cm, m.: 25-31 cm. A sírgödör lekerekített végű, kissé szabálytalan, téglalap alaprajzú. Fala befelé tartott, alja egyenes, K-i vége lemélyült, Ny-i sarkaiban keskeny, lekerekített padka. Az idősebb női csontváz, nyújtott testhelyzetű, koponyája balra fordult, jobb alkarcsontjai derékszögben a hasi tájékra hajlítva, bal lábát kissé behajlították. Melléklet: 1. Bronz hajkarika töredéke a bal csecsnyúlvány mellett. A sír betöltéséből kézzel formált edénytöredékek kerültek elő. (7. kép)

107. sír: T: Ny-K, h.: ?, sz.: ?, m.: ? A sírgödör É-i, nagyobbik felét elpusztította a humuszoló gép. A sírból embercsont nem került elő.

108. sír: T.: DNy-ÉK (40,75'-10,75'), h.: 163 cm, sz.: 85 cm, m.: 33-42 cm. A sírgödör szabálytalan, fej felől lekerekített végű, téglalap alaprajzú, fala befelé tartott, alja egyenes. A női (?) csontváz ép, jó megtartású, nyújtott testhelyzetű, feltámasztott koponyája jobbra fordult, vállcsontjai enyhén felhúzóttak (7. kép). Mellékletek: 1. Vastöredék (á.: 1,1-1,3 cm) a koponyától és a nyakcsigolyáktól balra. 2. Ferdén rovátkolt, ezüst pántgyűrű (á.: 2,2 cm, v.: 0,4 cm) a jobb combcsont feje alatt (9. kép 7). 3. Tojás töredékei a koponyától balra. 4. Sima, nyitott végű hajkarika töredékei a jobb csecsnyúlvány és az állkapocs között.

it lay in an extended position. The propped up skull was tilted to the left, the shoulders were drawn up. The trunk was slightly turned to the left. The lower arm was strongly bent and placed across the left side of the chest. The poorly preserved skeleton of an infant lay between the thighbones. There were no grave-goods (Fig. 6).

Grave no. 102: Orientation: NW-SE (51'-21'), l: 230 cm, w: 69 cm, d: 14-17 cm. The grave had rounded end, and it slightly widened toward ES. The walls were vertical and the bottom was flat. The well-preserved skeleton of a male (?) lay in an extended position. The skull turned to the right, the shoulders were drawn up. The hands were pushed under the thighs. There were no grave-goods (Fig. 7).

Grave no. 103: Orientation: WSW-ENE (42.5'-12.5'), l: 217 cm, w: 65 cm, d: 21-26 cm. The grave was oblong-shaped with rounded end. The walls slightly slanted inwards, the bottom was flat. The well-preserved skeleton of a male lay in an extended position in the S side of the grave, pushed to the W end. The skull was propped up, the shoulders were drawn up. The right lower arm was bent on the right pelvis, the left lower arm was bent under the left pelvis (Fig. 7). Grave-good: 1. An iron arrowhead (l: 5.7 cm, w: 1.8 cm) on the left side of the vertebral column with the point obliquely inwards (Fig. 9. 10).

Grave no. 106: Orientation: W-E (43'-13'), l: 250 cm, w: 110 cm, d: 25-31 cm. The end of the somewhat irregular oblong-shaped grave was rounded. The walls slanted inwards, the bottom was flat. The eastern end deepened, and there was a narrow, rounded bench in the western corner. The skeleton of a mature woman lay in an extended position. The skull was turned to the left, the right lower arm was bent at a right angle on the belly. The left leg was slightly bent. Grave-good: 1. The fragment of a bronze lockring beside the left mastoid. Fragments of hand-made vessels were found in the filling of the grave. (Fig. 7)

Grave no. 107: Orientation: W-E, l: ?, w: ?, d: ? The larger, northern part of the grave was destroyed by the scraper. No human bones were found in the grave.

Grave no. 108: Orientation: SW-NE (40.75'-10.75'), l: 163 cm, w: 85 cm, d: 33-42 cm. The irregular oblong-shaped grave was rounded at the head. The walls slanted inwards, the bottom was flat. The entire, well-preserved skeleton of a female (?) lay in an extended position. The skull was propped up and turned to the right. The shoulders were slightly drawn up (Fig. 7). Grave-goods: 1. Iron fragment (diam: 1.1-1.3 cm) left of the skull and the cer-

TEMETKEZÉSI SZOKÁSOK

Tájéolás

A sírokat a Ny-K-i főirányhoz többé-kevésbé igazodva ásták meg. A sírok nagy részénél igen nagy az eltérés DNy (5 esetben), illetve ÉNy felé (4 esetben).

A sírgödrök formája

Az előző évek ásatásaihoz hasonlóan (GALLINA – HAJDRİK 1998, 153–154) ebben az évben is igen változatos formájú sírgödröket bontottunk ki. A sírok többsége lekerekített végű vagy sarkú, téglalap alaprajzú volt. Két-két esetben a gödör formája az oválishoz közelített (93., 101. sír), illetve a láb felé szélesedett ki (99., 102. sír). A sírok egy része ívelt aljú, teknőszerű volt (91., 101., 108. sír). Egy-egy esetben sikerült a fej felőli (94. sír), illetve a láb felőli oldalon (97. sír) padkát megfigyelni.

Több sír esetében is megfigyelhető volt, hogy a csontváz nem középen, hanem az egyik falhoz közelebb helyezkedett el a sírgödörben. Két-két esetben az É-i (101., 106. sír), illetve a D-i fal (98., 103. sír) mentén feküdt a csontváz. Ebből bal, valamint jobb oldali padmalyra következtethetünk, hasonlóan az 1996–1997-ben megfigyeltekhez (GALLINA – HAJDRİK 1998, 154). E jelenséget Malé Kosihy (HANULIAK 1994), Szegvár-Oromdűlő (BENDE – LŐRINCZY 1997, 225), Szolnok-Lenin Tsz (Ugar) (MADARAS 1996, 66–70) temetőiben több sír esetében is megfigyelték, és ott is padmalynak határozták meg. A padmaljos sírok igen ritkának számítanak a 10–11. században (LŐRINCZY 1985, 155–156; BENDE – LŐRINCZY 1997, 225). Eredetüket eddig nem sikerült megnyugtatóan tisztázni, korábban néhányan a késő avar lakosság továbbéléseként is értelmezték (CSALLÁNY 1943, 164; KOVRIG 1963, 61; TETTAMANTI 1975, 90).

A sírba helyezés módja

A csontvázak többségét hanyatt, nyújtott testhelyzetben temették el. Több esetben is a halottat a sír Ny-i, fej felőli végéhez közelebb (94., 97., 102. sír), illetve ahhoz szorítva (92., 103. sír) helyezték el. A 92. sír halottját kissé ferdén fektették a sírgödörbe. Combcsontjai között egy gyerek csontvázat bontottuk ki (6. kép).

A csontvázak többségénél az alkar vagy az alkarok be voltak hajlítva. Egyszer éles szögben a mellkasra hajlították a halott alkarjait (101. sír 6. kép).² A 102. sírnél a kézfejsontokat a medence alá fektették. Két esetben a halottak lábszárait egymásra helyezték, feltehetően össze is kötötték azokat (91. sír 5. kép, 100. sír 6. kép). E védekezési forma igen ritka a korszak temetőiben.³ A 94. sír csontvá-

vical vertebrae. 2. An obliquely notched silver band ring (diam: 2.2 cm, th: 0.4 cm) under the head of the right thighbone (Fig. 9. 7). 3. Egg shells left of the skull. 4. The fragments of a plain open lockring between the right mastoid and the jaw.

BURIAL CUSTOMS

Orientation

Most of the graves were more-or-less adjusted to the W-E direction. Large divergences can be observed toward SW (in five cases) or NW (in four cases) at the majority of the graves.

Shape of the graves

Similarly to the results of the previous years (GALLINA – HAJDRİK 1998, 153–154), we unearthed graves with various shapes. Most of the graves were oblong-shaped with rounded ends or corners. In two cases the shape of the graves was closer to oval (graves 93 and 101) in other two cases they widened toward the feet (graves 99 and 102). Some of the graves had trough-shaped bottoms (graves 91, 101 and 108). We could observe benches once at the head (grave no. 94) and once at the feet (grave no. 97).

It could be observed at several graves that the skeleton was not centrally placed but closer to one of the walls. In two cases the skeletons were closer to the northern (graves 101 and 106) in other two cases to the southern wall (graves 98 and 103). This suggested a platform on the left or the right side reflectively, similarly to the ones observed in 1996–1997 (GALLINA – HAJDRİK 1998, 154). The same phenomenon was observed in several graves of the cemeteries at Malé Kosihy (HANULIAK 1994),⁴ Szegvár-Oromdűlő (BENDE – LŐRINCZY 1997, 225), Szolnok-Lenin Tsz (Ugar) (MADARAS 1996, 66–70), and it was also explained with the existence of platforms. Graves with platforms were rare in the 10th–11th centuries (LŐRINCZY 1985, 155–156, BENDE – LŐRINCZY 1997, 225). Their origin has not yet been clarified. Formerly some researchers interpreted them as evidences of the survival of the late Avar population (CSALLÁNY 1943, 164; KOVRIG 1963, 61; TETTAMANTI 1975, 90).

Position of the skeletons

Most of the skeletons lay extended on the back. In several cases, the bodies were placed closer to the W end of the grave at the head-part (graves 94, 97 and 102), or even pushed to it (graves 92 and 103). The dead was placed somewhat diagonally in grave 92. The skeleton of an infant was found between the thighs (Fig. 6).

zának combcsontjai erősen betörve, keresztben voltak. Érdekes, hogy egyedül ebben a sírban tudunk megfigyelni ételmellékletet; a fej mellé állati lapockacsontot tettek. A 96. sír csontváza kissé görnyedt testhelyzetben, félig oldalt fekve helyezkedett el (5. kép).

Leletanyag

Az 1998-ban feltárt temetőrészlet köznépi jellegű, a 17 sírből 10-ben volt leletanyag (60%-os arány). Ez megfelel az 1996–1997-ben napvilágra került temetőrészlet 65%-os arányának.

Napvilágra került két nagyobb méretű, nyitott, bronz hajkarika (90., 96. sír). A sima, nyitott végű, nagyobb átmérőjű bronzhuzalból hajlított példányokat, amelyek itt a legkorábbi karikaékszernek számítanak, a 10. század első felétől, közepétől kezdték el viselni (SZŐKE 1962, 35.). Bár a 960–970-es évektől fokozatosan kiszorulnak a divatból (TÖRÖK 1962, 41; SZABÓ 1980, 69), használatuk a 11. századba is áthúzódott (SZŐKE – VÁNDOR 1987, 53–54; KOVÁCS 1994, 112, 152. j.). Mesterházy K. szerint az egyszerű, sima példányok a 11. század első felében is ismertek voltak (MESTERHÁZY 1965, 102–107). A kisebb méretű, nyitott, bronz hajkarika (90. sír) viselésével a 10. század második felétől, utolsó harmadától számolni lehet és a 11. század végéig használták azokat (SZŐKE – VÁNDOR 1987, 53–54). A körte alakúak Tettamanti S. szerint a 11. század elejétől jelennek meg (TETTAMANTI 1971, 219). Mindössze egyetlen S-végű hajkarika (97. sír) vált ismertté a temetőrészletből. A sima bronz- vagy ezüsthuzalból hajlított, egyszerű S végű hajkarikák megjelenését Szőke Béla Miklós a 10. század 60–70-es éveire teszi. A kis méretű S végű huzalkarikák szerinte a 11. század elejéig jellemzőek (SZŐKE 1962, 88). Szabó János Győző e tárgyak megjelenését a 10. század utolsó évtizedeire datálta, de jelzi, hogy azok divatjának ideje területenként eltérő lehet (SZABÓ 1980, 69). Az itt előkerült elkalapált végű karika későbbi, a 11. század elején jelent meg.

A kéz ékszerei közül előkerült egy háromszög átmetszetű, nyitott, ezüst pántgyűrű (95. sír). E példányok a 10. század elején jelentek meg és a 11. század végéig voltak használatosak. A 11. század folyamán egyre többször készítették ezüsből (SZŐKE 1962, 96; SZŐKE – VÁNDOR 1987, 68). A ferdén rovatkolt díszítésű, zárt, ezüst pántgyűrű (108. sír) a 11. század elejétől ismert (SZŐKE 1962, 96; SZABÓ 1980, 69).

A 108. sír tojás-mellékletének számos párhuzama van. Azonban kizárólag köznépi temetőben fordul elő 1–2 darab (TETTAMANTI 1975, 109). Többnyire az ízületek, illetve a nemi szervek tájékára

At most of the skeletons a lower arm or both lower arms were bent. In one case the lower arms were bent at an acute angle and crossed on the chest (Fig. 101, Fig. 6).² In grave 102 the hands were placed under the pelvis. In two cases the legs were crossed and probably bound together (grave 91, Fig. 4, grave 100, Fig. 6). This type of protection is rare in the cemeteries of the period.³ The thighbones of the skeleton in grave 94 were forced until they crossed. It is interesting that food offering was placed only in this grave, an animal scapula lay beside the head. The skeleton in grave 96 lay in a flexed position, partly turned on the side (Fig. 5).

Find

The cemetery fragment unearthed in 1998 bears the characteristics of a commoners' cemetery. Ten of the 17 graves contained grave-goods (60 %). This is in harmony with the 65% proportion found in the cemetery fragment unearthed in 1996–97. Two large open-terminated bronze lockrings were unearthed (graves 90 and 96?). The plain, open items bent from bronze wires of larger cross-sections, which are the earliest ring-shaped jewellery here, were worn from the first half, middle of the 10th century (SZŐKE 1962, 35). Although they gradually went out of fashion from the 960's and 970's (TÖRÖK 1962, 41; SZABÓ 1980, 69), they were used even in the 11th century (SZŐKE – VÁNDOR 1987, 53–54; KOVÁCS 1994, 112, note 152). According to Károly Mesterházy, the simple, plain items were known also in the first half of the 11th century (MESTERHÁZY 1965, 102–107). The smaller, open bronze lockrings (grave no. 90) were used from the second half, last third of the 10th century until the end of the 11th century (SZŐKE – VÁNDOR 1987, 53–54). According to S. Tettamanti, the pear-shaped ones appeared at the beginning of the 11th century (TETTAMANTI 1971, 219). Only one S-terminated lockring (grave 97) was found in the cemetery fragment. The simple S-terminated lockrings bent from bronze or silver wires appeared, according to Béla Miklós Szőke, in the 60's and 70's of the 10th century (SZŐKE 1962, 88). János Győző Szabó dated the appearance of these objects from the last decades of the 10th century and added that they could be in fashion at different times in different regions (SZABÓ 1980, 69). The lockring with flattened terminal found in our cemetery appeared at the beginning of the 11th century.

From hand ornaments, an open silver band ring of triangular cross-section was found (grave no, 95). Similar items appeared at the beginning of the 10th century and they were used until the end of the 11th century. In the 11th century, more and more items were made of silver (SZŐKE 1962, 96; SZŐKE – VÁNDOR 1987, 68). The obliquely notched, closed silver band ring (grave no.

helyezték azokat (ÉRY 1967–68, 103–104). A tojás a feltámadásra váró halotti állapot és a magzati lét jelképe, az élet és az újjászületés szimbóluma. Emiatt főleg gyermek-, illetve női sírokból kerülnek elő a tojások.

A leletanyag alapján az 1998. évi temetőrészletet a 10. század közepe és a 11. század eleje közé datálhatjuk.

Értékelés

A temető a kalocsai Sárköz középső részén helyezkedik el. E földrajzilag zárt tájegység vidékéről meglehetősen kevés 10–11. századi temetőt vagy sírt ismerünk, ráadásul ezek többsége sem ásatásból származik. A gyér számú lelőhellyel szemben a terület fontosságát jelzi, hogy a 10. század elejétől az Árpád-dinasztia uralma alá tartozott, amit a korai helynevek is jeleznek. (GYÖRFFY 1994, 130–131). A székesi sírmező 3,5 km-re délkeletre helyezkedett el a Halomtól. Itt egy, a középosztályhoz sorolható családi temető 8 sírját tárták fel 1951–52-ben, amelyek a honfoglalók első generációjához tartoztak (Cs. SÓS 1954, 80; HORVÁTH 1996, 128–129). Elképzelhető, hogy a székesi temetőben nyugvó közösség a halomi hegy 10–11. századi megszállói csoportjainak szolgáltató népei közé tartozhatott és egy időben keletkezett a halomi központtal. A székesi temetőtől ÉNy-ra levő Halmon királyi udvarház (curtis) létesült, feltehetően még Szent István korában, amelyet I. Béla 1061-ben a szekszárdi apátság-nak adományozott számos körülölelő faluval együtt (GYÖRFFY 1987, 424).

Szarmata telep

104. gödör: Átm.: 120–140 cm, m.: 53–57 cm (a csontváz: 9–17 cm). A gödör szabálytalan kerekded alaprajzú. Fala enyhén kifelé tartott, méhkas alakú, alja egyenes volt. A gödör felső harmadában egy – feltehetően áldozatként bedobott – felnőtt férfi csontváza feküdt hason, gerince DK-re fordult, alkarcsonjtjai a medencelapátok alá hajlítva helyezkedtek el. Combcsontjai eltörtek, lábszárcsontjai hiányoztak. Leletanyag: nagy számú, kézzel formált, égett felületű edénytöredék; alig kihajló, lekerekített peremű, barnásvörös fazékperemek (8. kép).

105. gödör: Átm.: 90×145 cm, m.: 50–55 cm. A gödör lekerekített végű, kissé szabálytalan, téglalap alaprajzú. Fala egyenetlen, alja DNy felé mélyült, DNy-i sarkában kisebb mélyedés. A gödörben három kutya erősen bolygatott csontváza helyezkedett el 5–20 cm-es magasságban. Leletanyag: kevés, kézzel formált edénytöredék, 1 db durva, fényezett, 1

108) is known from the beginning of the 11th century (SZŐKE 1962, 96; SZABÓ 1980, 69).

The egg grave good in grave no. 108 has many analogues. It is nevertheless only in commoners' cemeteries that 1–2 pieces occur (TETTAMANTI 1975, 109). They were usually placed in the region of the joints and the genitals (ÉRY 1967–68, 103–104). Eggs symbolise dead state waiting for resurrection and also embryonal state, life and revival. Accordingly, eggs are usually found in the graves of children and women.

The find material dates the cemetery fragment from between the middle of the 10th century and the beginning of the 11th century.

Evaluation

The cemetery can be found in the central part of the Kalocsa Sárköz. Very few cemeteries and graves are known from the 10th–11th centuries from this geographically closed region. Most of the known ones did not come from excavations. Although archaeological sites are scarce in the region, it was a significant one ruled by the Árpád dynasty from the beginning of the 10th century, as it is indicated by the place names (GYÖRFFY 1994, 130–131). The cemetery at Székes lay 3.5 km southeast of the Halom. Here 8 graves of a family cemetery from the middle classes were unearthed in 1951–52. The people probably belonged to the first generation of the conquerors (Cs. SÓS 1954, 80; HORVÁTH 1996, 128–129). It is possible that the people buried in the Székes cemetery were the service people of the conqueror group of the Halom hill in the 10th–11th centuries and the cemetery was contemporary to the Halom centre. A royal centre (curtis) was established on the Halom NW of the Székes cemetery, probably still in St Stephen's period. Béla I donated it to the abbey in Szekszárd in 1061 together with many villages around it (GYÖRFFY 1987, 424).

Sarmatian settlement

Pit no. 104: Diam: 120–140 cm, d: 53–57 cm (skeleton: 9–17 cm). The pit had an irregular round shape. The walls of the bee-hive-shaped pit slightly widened, the bottom was flat. The skeleton, probably of an adult male, lay face down in the upper third of the pit. The vertebral column turned to SE, the lower arms were bent under the pelvis. The thighbones were fractured, the leg bones were missing. The pit contained a large number of handmade sherds with burnt surfaces, slightly outverted, rounded rims of brownish red pots (Fig. 8).

Pit no. 105: Diam: 90×145 cm, d: 50–55 cm. The end of the pit was rounded, it had an irregular oblong shape. The walls were irregular, the bottom sloped toward SW

db fekete, alig kihajló, lekerekített peremű, függőlegesen rovátkolt díszítésű töredék (8. kép).

A lelőhelyen feltártunk két szarmata korú gödröt.⁴ A 104. gödörből egy emberi csontvázat bontottunk ki (8. kép). Tiszavasvári-Városföldje, Jegyzőtag lelőhelyen két csontváz került napvilágra hun kori régészeti objektumból. Az ásató szerint e jelenség rituális okokra vezethető vissza (ISTVÁNOVITS 1998, 62; 1999, 185, 193, 196). Vaday Andrea (VADAY 1997) után Istvánovits Eszter gyűjtötte össze az azóta feltárt telepobjektumokból származó csontvázakat, és arra a következtetésre jutott, hogy azok főleg a késő szarmata-hun korra, a 4. század végére – 5. század elejére datálhatók (ISTVÁNOVITS 1999, 176–177). E lista kiegészíthető a Tiszafüred-Morotvaparton feltárt csontvázakkal. Itt egy 4–5. századi szarmata településen 3 gödörben összesen 6 embercsontvázat találtak. Cseh János szerint a halottakat hevenyészve temették el a félig feltöltődött vermekbe (CSEH 1991, 116, 124, VIII. ábra, XIX. tábla).

A 105. gödörben 3 kutya csontváza feküdt a gödör alján (8. kép). Tiszavasvári-Városföldje, Jegyzőtag 118., Tiszadob-Sziget 118., Dunakeszi-Alagi major 138. objektumából szintén kutyacsontváz került elő. Istvánovits Eszter e szokást is rituális eredetűnek tartja a késő szarmata korban (ISTVÁNOVITS 1999, 177–178).

GALLINA ZSOLT
Rippl-Rónai Múzeum
7400 Kaposvár, Fő. u. 10.

and there was a small depression in the SW corner. The strongly disturbed skeletons of three dogs lay in the pit in the depth of 5–20 cm. Finds: some sherds of hand-made vessels, a rough, polished and a black fragment, the latter with slightly outverted, rounded rim and vertical notch ornament (Fig. 8).

Two pits were unearthed from the Sarmatian period.⁴ A human skeleton was found in pit 104 (Fig. 8). Two skeletons were found in features of the Hun period at the Tiszavasvári-Városföldje, Jegyzőtag site. According to the excavator, this phenomenon can be explained by ritual causes (ISTVÁNOVITS 1998, 62; 1999, 185, 193., 196). First Andrea Vaday (VADAY 1997), then Eszter Istvánovits collected the skeletons unearthed from settlement features and arrived to the conclusion that they can mostly be dated from the late Sarmatian-Hun period that is from the end of the 4th and the beginning of the 5th centuries (ISTVÁNOVITS 1999, 176–177). The list can be completed with the skeletons unearthed at Tiszafüred-Morotvapart. Here altogether 6 human skeletons were found in 3 pits in a Sarmatian settlement from the 4th–5th centuries. According to János Cseh, the dead were hastily buried into the half filled pits (CSEH 1991, 116, 124, fig VIII, plate XIX).

The skeletons of 3 dogs lay on the bottom of pit 105 (Fig. 8). Dog skeletons were found in feature 118 of Tiszavasvári-Városföldje, Jegyzőtag, feature 118 of Tiszadob-Sziget and feature 138 of Dunakeszi-Alagi major. According to Eszter Istvánovits, this custom also had a ritual origin in the late Sarmatian period (ISTVÁNOVITS 1999, 177–178).

ZSOLT GALLINA
Rippl-Rónai Múzeum
H-7400 Kaposvár, Fő. u. 10.

Jegyzetek:

- ¹ Az 1996–1997. évi feltárásokról eddig megjelent: GALLINA – HAJDRIK 1998; GALLINA 1998; GALLINA 1998a.
- ² Több kutató felvetette, hogy ez a bizánci kereszténység nyoma lenne illetve a bizánci kereszténységgel együtt terjedhetett el az országban (TÖRÖK 1962, 13–14; MESTERHÁZY 1968, 171; TETTAMANTI 1975, 96, 101; SZABÓ 1980, 74–99). Az újabb kutatások azonban határozottan cáfolják e következtetést. A kereszténység jelének pedig azért nem tekinthető, mert rendre a korábbi temetőekben vannak jobban behajlítva a csontvázak karcsontjai, később a karok egyre inkább nyújtott pozícióba kerülnek.
- ³ Például: Szegvár-Oromdűlő BENDE – LŐRINCZY 1997, 226; Tiszafüred-Nagykenderföldök FODOR 1996, 290.
- ⁴ A feldolgozás és a keltezés későbbi tanulmány tárgya lesz.

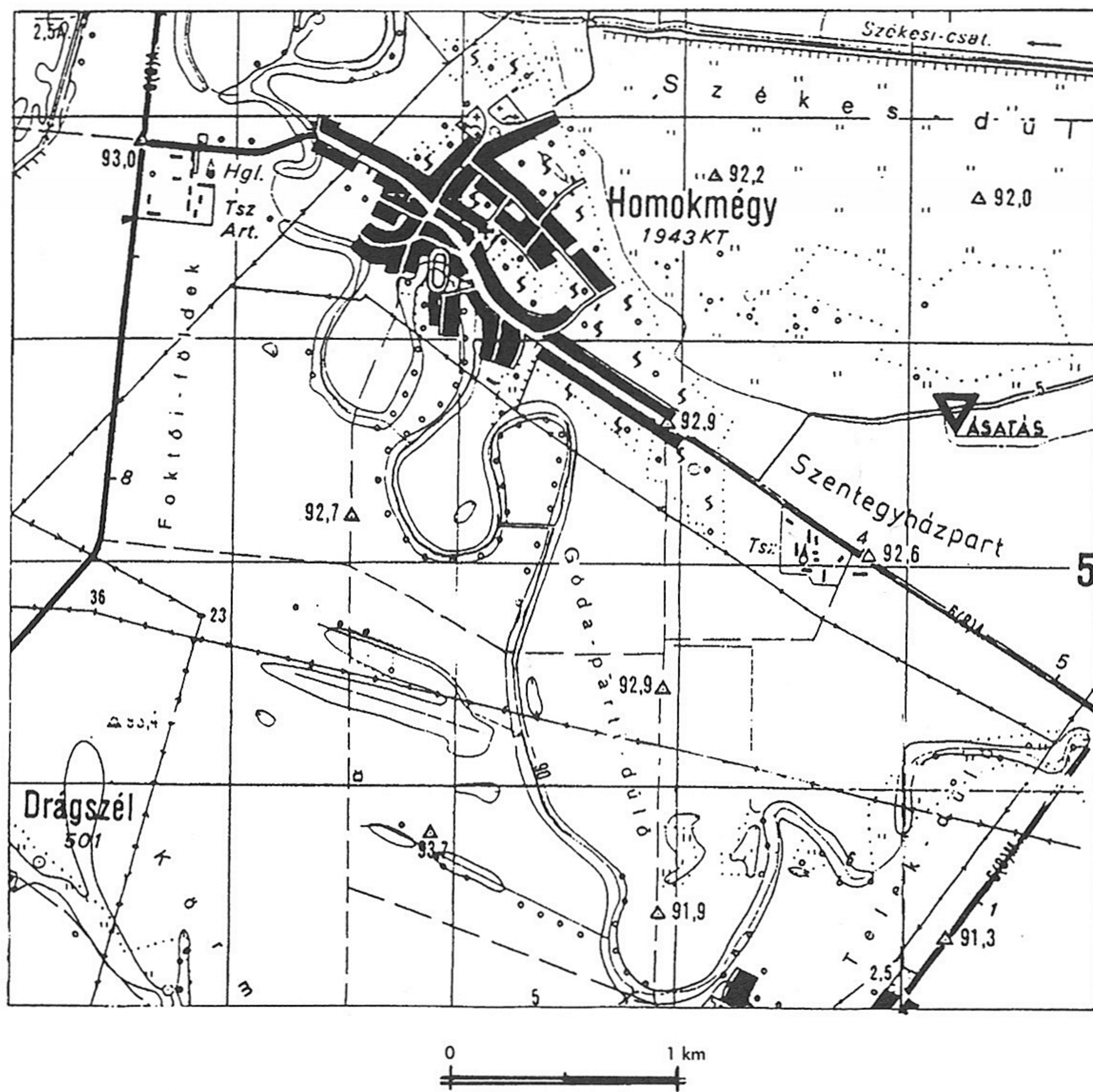
Notes:

- ¹ Publications on the excavations conducted in 1996–1997: GALLINA – HAJDRIK 1998; GALLINA 1998; GALLINA 1998/a.
- ² Several scientists suggested that this can be the trace of Byzantine Christianity or it spread in the country together with Byzantine Christianity (TÖRÖK 1962, 13–14; MESTERHÁZY 1968, 171; TETTAMANTI 1975, 96, 101; SZABÓ 1980, 74–99). Recent research, nevertheless, definitely refuses this deduction. It cannot be regarded as the trace of Christianity since the arms of the skeletons are more flexed in the early cemeteries, while in the later ones they are more and more extended.
- ³ E.g. Szegvár-Oromdűlő BENDE – LŐRINCZY 1997, 226, Tiszafüred-Nagykenderföldök FODOR 1996, 290.
- ⁴ The analysis of the material and dating will be discussed in another study.

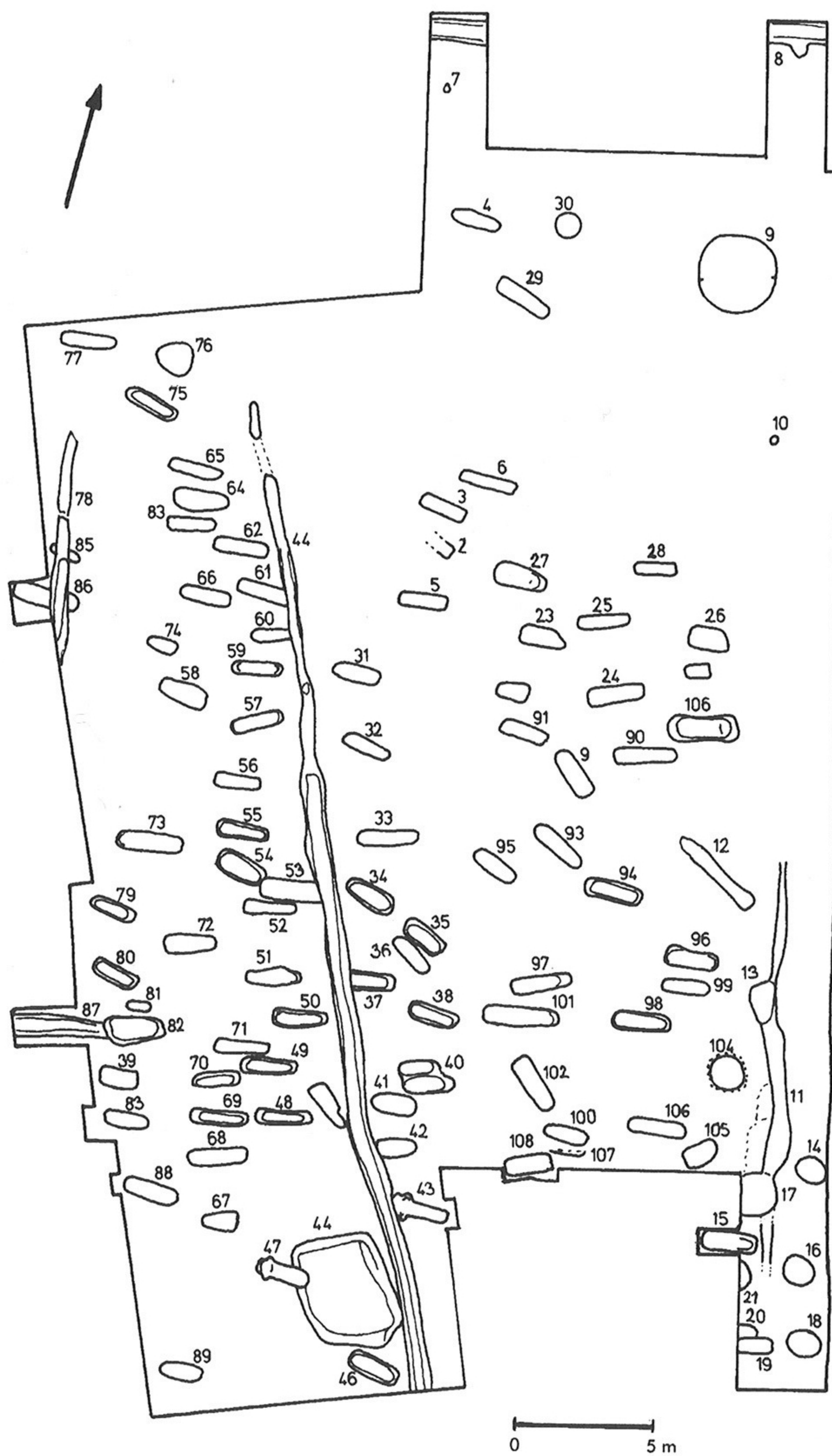
Irodalom ■ Bibliography:

- BENDE – LŐRINCZY 1997 BENDE, L. – LŐRINCZY, G.: A szegvár-oromdűlői 10–11. századi temető. MFMÉ StudArch 3 (1997) 281–285.
- CSALLÁNY 1943 CSALLÁNY, D.: A Deszk-D. számú temető avar sírjai. AÉ 3/4. (1943) 160–173.
- CSEH 1991 CSEH, J.: A késő-római kori (szarmata) telep. Régészeti ásatások Tiszafüred-Morotvaparton. Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 32. Szolnok, 1991, 97–156.
- ÉRY 1967–68 ÉRY, K.: Reconstruction of the 10th Century Population of Sárbogárd on the Basis of Archaeological and Anthropological Data. Alba Regia 8–9 (1967–68) 93–147.
- FODOR 1996 FODOR, I.: Hajdúdorog-Temetőhegy. Sándorfalva. Tiszafüred-Nagykenderföldök. In: „Őseinket felhozád...” A honfoglaló magyarság. Kiállítási katalógus. Szerk.: Fodor I. MNM Budapest, 1996.
- GALLINA – HAJDRIK 1998 GALLINA, ZS. – HAJDRIK G.: 10–11. századi temetőrészlet Homokmégy-Székesen (Előzetes közlemény). Cumania 15 (1998) 133–178.
- GALLINA 1998 GALLINA, ZS.: Homokmégy régészeti emlékei a késő vaskortól a középkor végéig. In: Homokmégy. Tanulmányok Homokmégy történetéből és néprajzából. Szerk.: Romsics I. Homokmégy, 1998, 73–134.
- GALLINA 1998A GALLINA, ZS.: Temetkezési szokások egy X–XI. századi (Homokmégy-Székes) temetőben. Múzeumi kutatások Bács-Kiskun megyében 1997. Kalocsa, 1998, 79–88.
- GYÖRFFY 1987 GYÖRFFY, GY.: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza II. Budapest, 1987.
- GYÖRFFY 1994 GYÖRFFY, GY.: Vezéri szálláshelyek emlékei. In: Honfoglalás és régészet. A honfoglalásról sok szemmel 1. Szerk.: Kovács L. Budapest, 1994, 129–138.

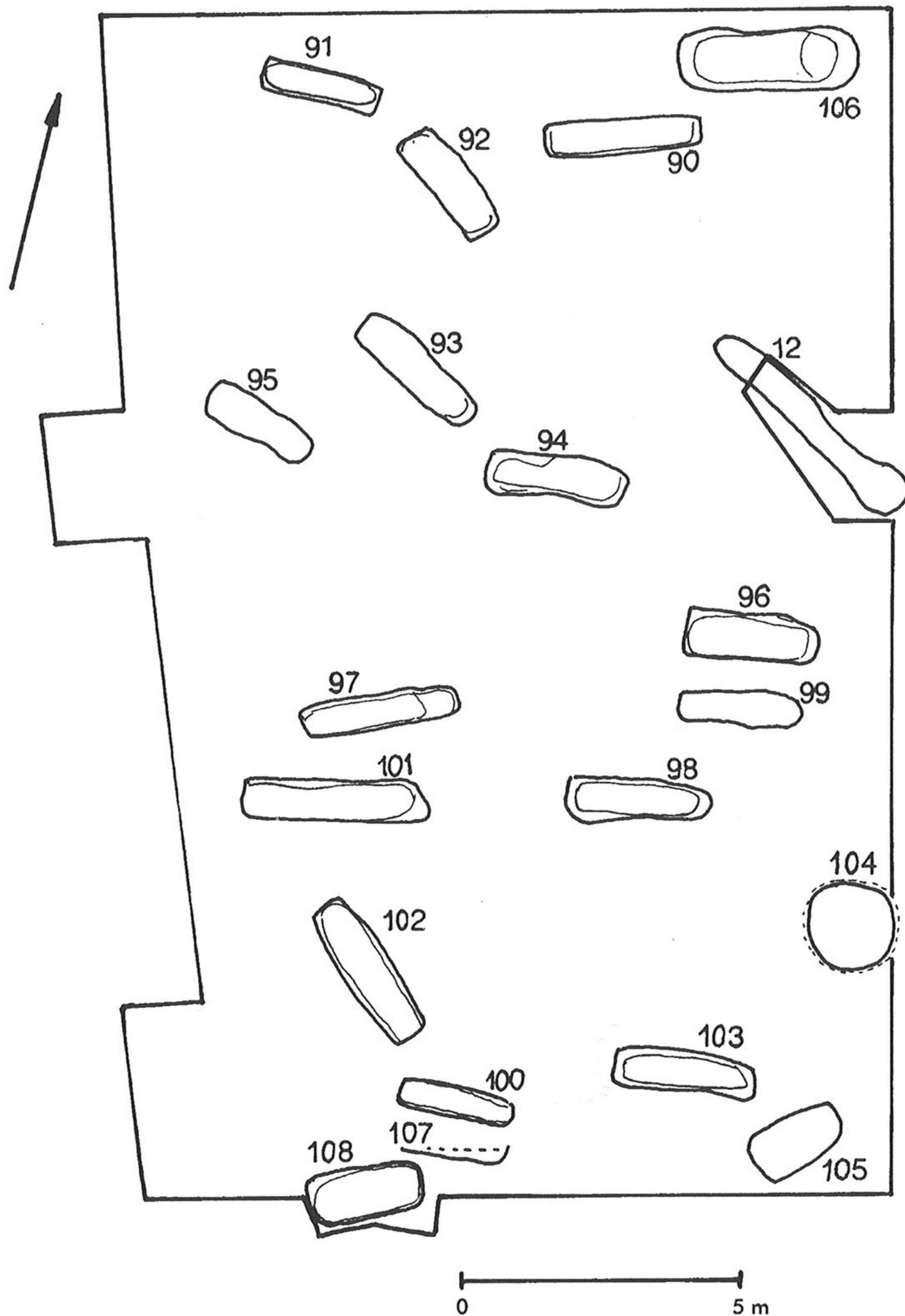
- HANULIAK 1994 HANULIAK, M.: Malé Kosihy I. Pohrebisko z 10–11. Storočia (Archeologičko-historičké vyhodnotenie). Materialia Archaeologica Slovaca. Szerk.: A., Ruttkay. Nitrae, 1994.
- HORVÁTH 1996 HORVÁTH, M. A.: A Homokmégy-Halomi temető és a Bács-Kiskun megyei honfoglalás kori lelőhelyek összefüggései. In: A magyar honfoglalás korának régészeti emlékei. Szerk.: Wolf M. – Révész L. Miskolc, 1996, 125–147.
- ISTVÁNOVITS 1998 ISTVÁNOVITS, E.: A Settlement of the 5th Century from the Upper Tisza Region. In: 20 lat archeologii w masłomęczu, t. I–II. Lublin, 1998, 61–78.
- ISTVÁNOVITS 1999 ISTVÁNOVITS, E.: Tiszavasvári-Városföldje, Jegyzőtag. A Settlement of the 5th Century – Hunkori település maradványai Tiszavasváriban, a Városföldjén. JAMÉ 61 (1999) 173–254.
- KOVÁCS 1994 KOVÁCS, L.: Das früharpadenzeitliche Gräbelfeld von Szabolcs. Varia Arch Hung 6, Budapest, 1994.
- KOVRIG 1963 KOVRIG, I: Das awarenzeitliche Gräberfeld von Alattyán. ArchHung 30 (1963).
- LŐRINCZY 1985 LŐRINCZY, G.: Szegvár-Szőlőkalja X. századi temetője. 1985, 141–162.
- MADARAS 1996 MADARAS, L.: Szolnok, Lenin Tsz (Ugar) 10. századi temetője. In: A magyar honfoglalás korának régészeti emlékei. Szerk.: Wolf M. – Révész L. Miskolc, 1996, 65–116.
- MESTERHÁZY 1965 MESTERHÁZY, K.: Az S végű hajkarika elterjedése a Kárpát-medencében. DMÉ (1962–64, 1965) 95–113.
- MESTERHÁZY 1968 MESTERHÁZY, K.: Adatok a bizánci kereszténység elterjedéséhez az Árpád-kori Magyarországon. DMÉ (1968) 145–184.
- RÉVÉSZ 1996 RÉVÉSZ, L.: Aldebrő-Mocsáros. In: „Őseinket felhozád...” A honfoglaló magyarság. Kiállítási katalógus. Szerk.: Fodor I. MNM Budapest, 1996.
- Cs. SÓS 1954 Cs. SÓS, Á.: Homokmégy-Halom. AÉ 80 (1954) 80.
- SZABÓ 1980 SZABÓ, J. GY.: Árpád-kori telep és temetője Sarud határában. IV. EMÉ XVI–XVII. Eger, 1978–1979, 45–136.
- SZŐKE 1962 SZŐKE, B. M.: A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei. RégTan 1.
- SZŐKE – VÁNDOR 1987 SZŐKE, B. M. – VÁNDOR, L.: Pusztaszentlászló Árpád-kori temetője. FontesArchHung. Akadémia, Budapest, 1987.
- TETTAMANTI 1971 TETTAMANTI, S.: A Zalavár-községi I. számú XI. századi temető. ArchÉrt 98 (1971) 216–244.
- TETTAMANTI 1975 TETTAMANTI, S.: Temetkezési szokások a X–XI. században a Kárpát-medencében. StudCom 3 (1975) 79–123. Szentendre.
- TÖRÖK 1962 TÖRÖK, GY.: Die Bewohner von Halimba im 10. und 11. Jahrhundert. ArchHung 39 Series Nova. Akadémia, Budapest, 1962.
- VADAY 1997 VADAY, A.: Atipikus szarmata telepjelenség a Kompolt-Kistéri tanya 15. Lelőhelyén. Agria 33 (1997) 77–107.

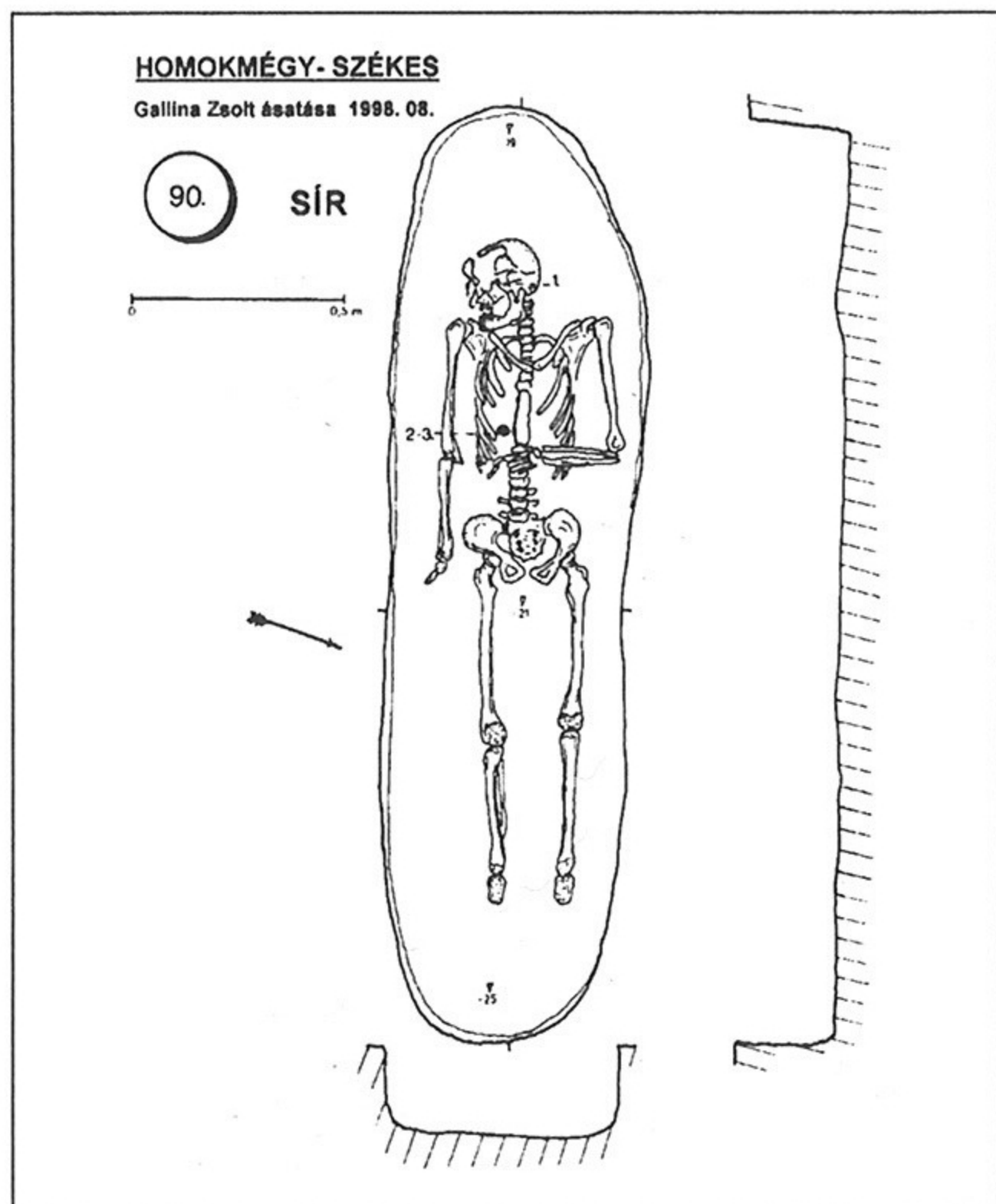
1. kép. Az ásátás helyszíne
 Fig. 1. Plan of the excavations

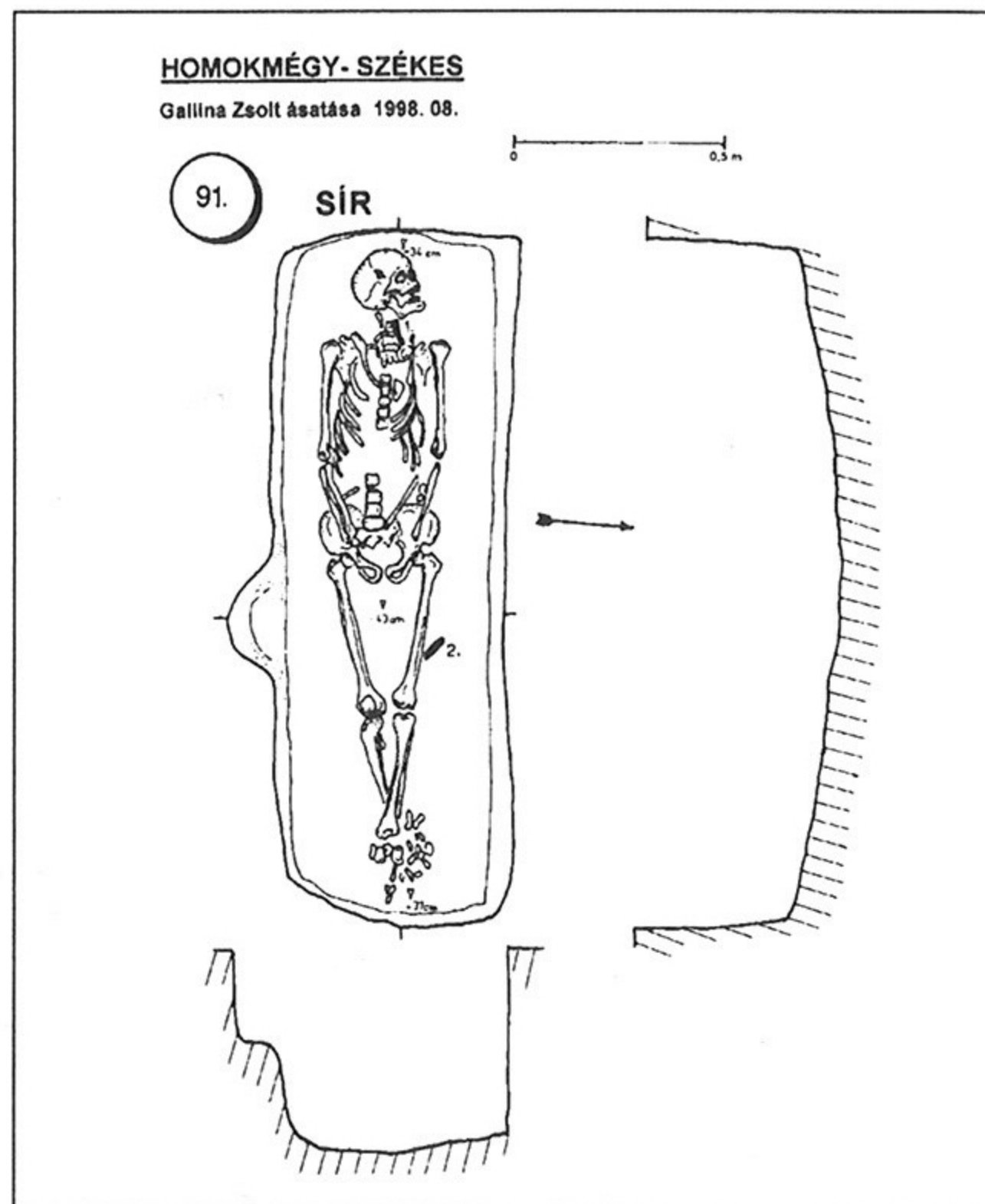
2. kép. Összesítő térkép (1996–1998.)
 Fig. 2. Comprehensive map (1996–1998)

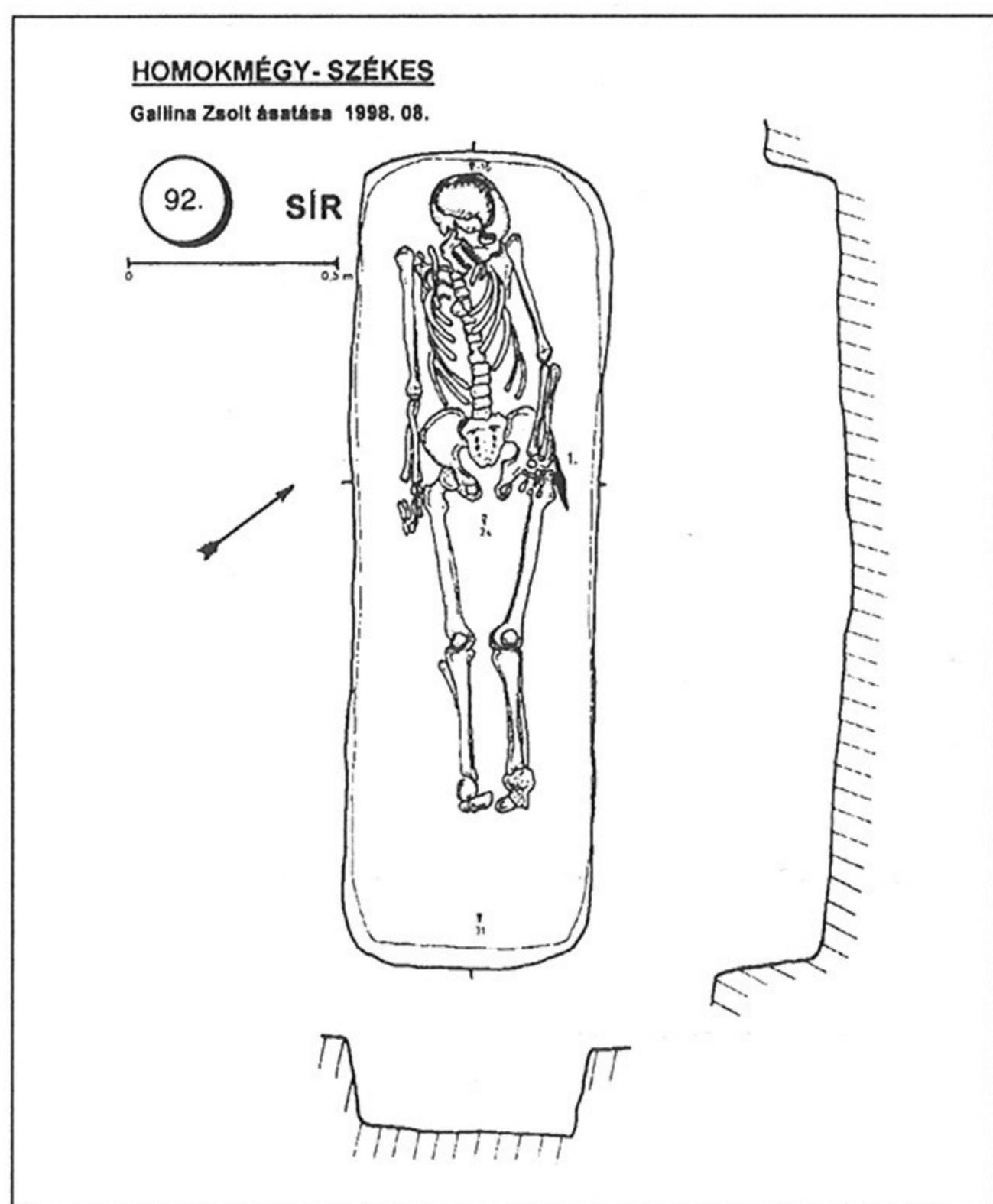
3. kép. Az 1998. évi ásatások összesítő térképe
 Fig. 3. Comprehensive map of the excavations in 1998

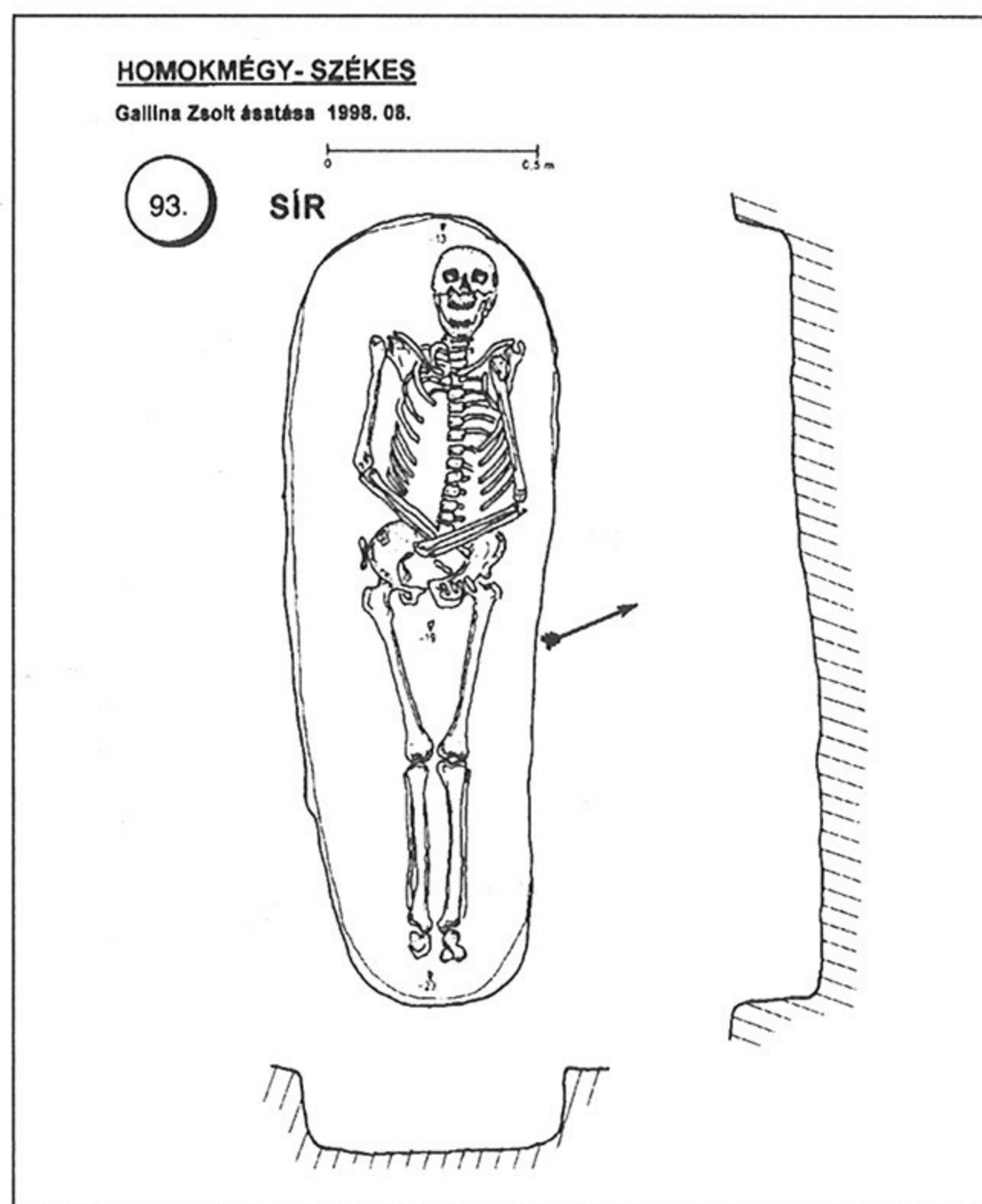
4. kép. 90. sír
Fig. 4. Grave no. 90

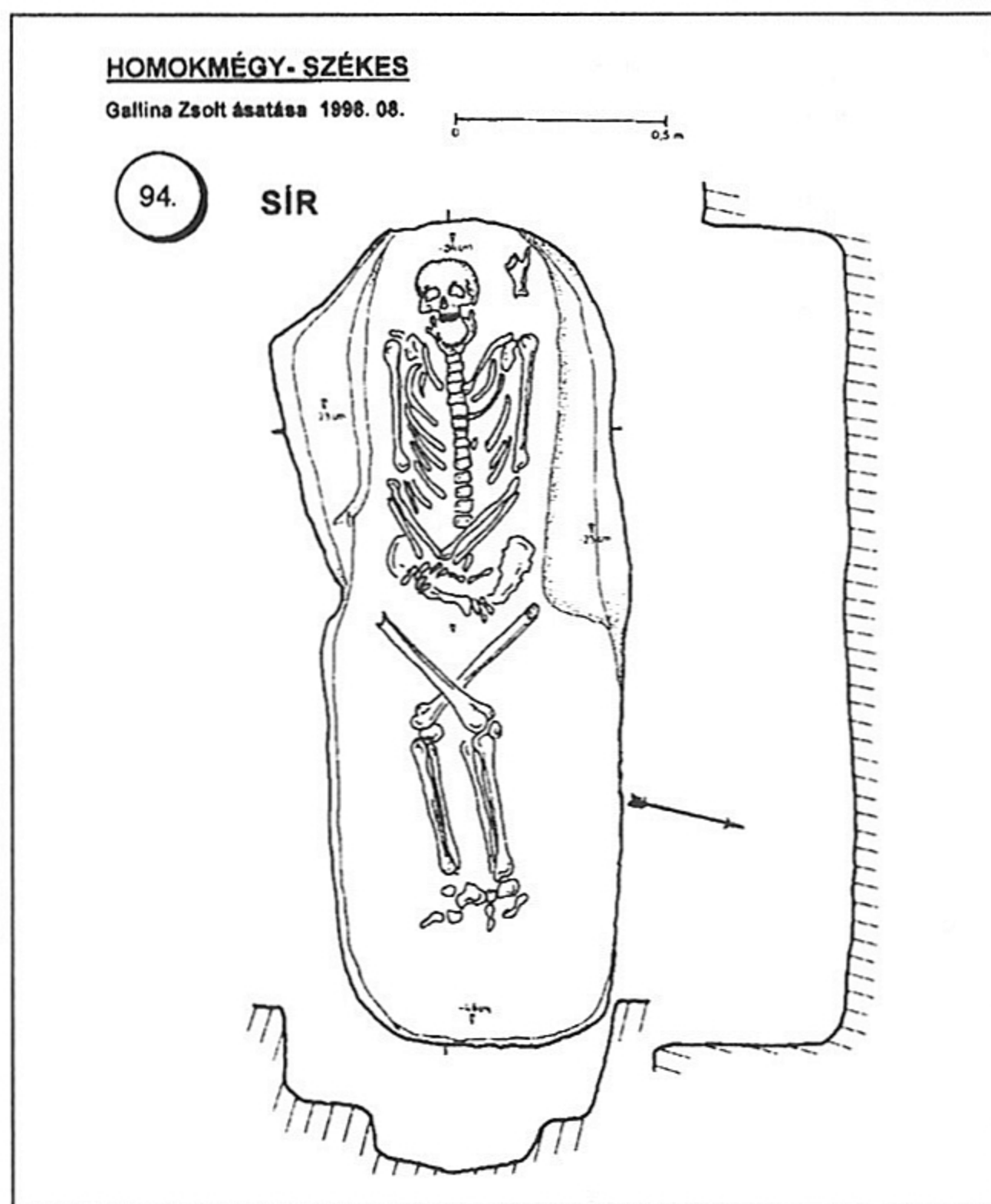
4. kép. 91. sír
Fig. 4. Grave no. 91

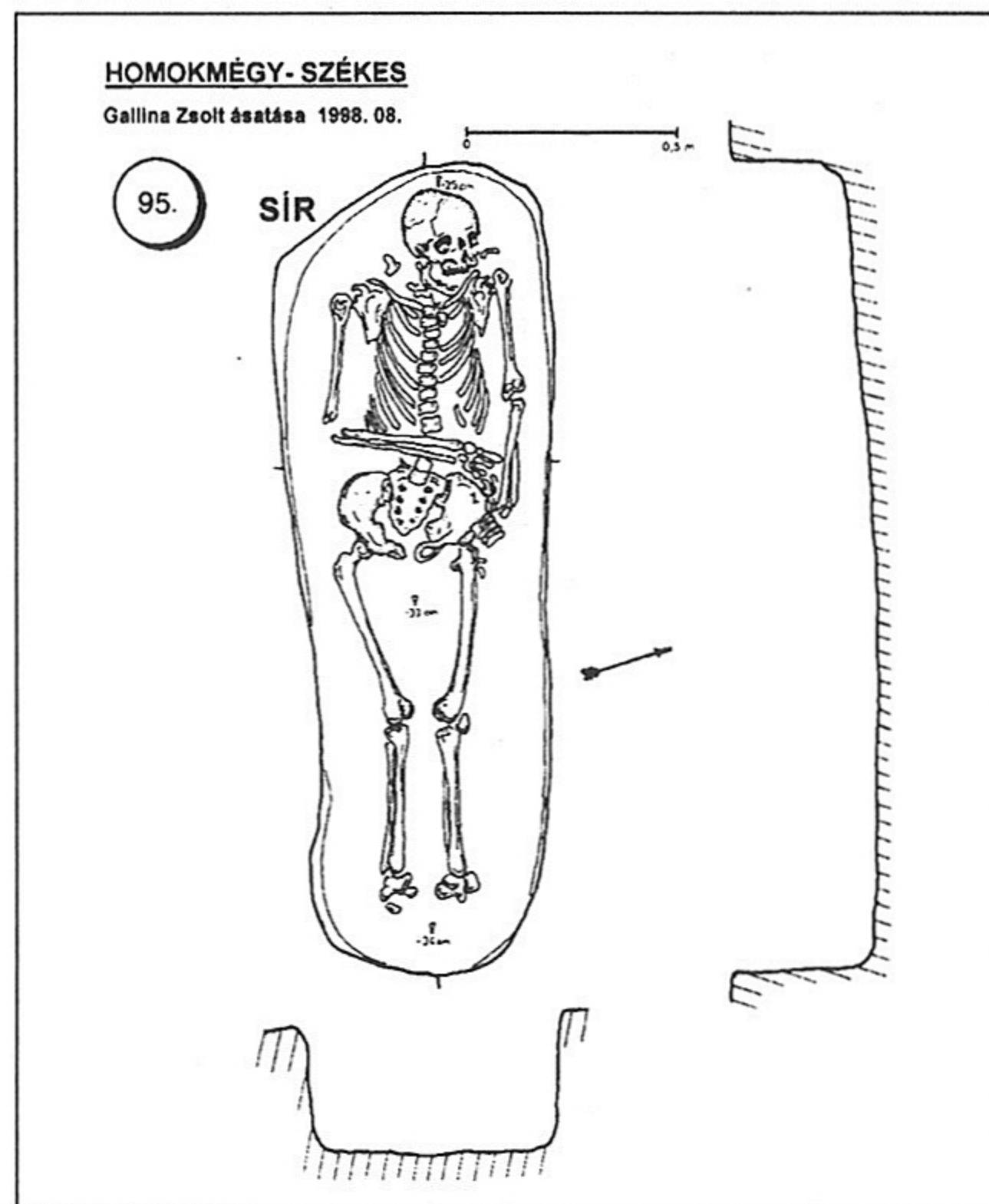
4. kép. 92. sír
Fig. 4. Grave no. 92

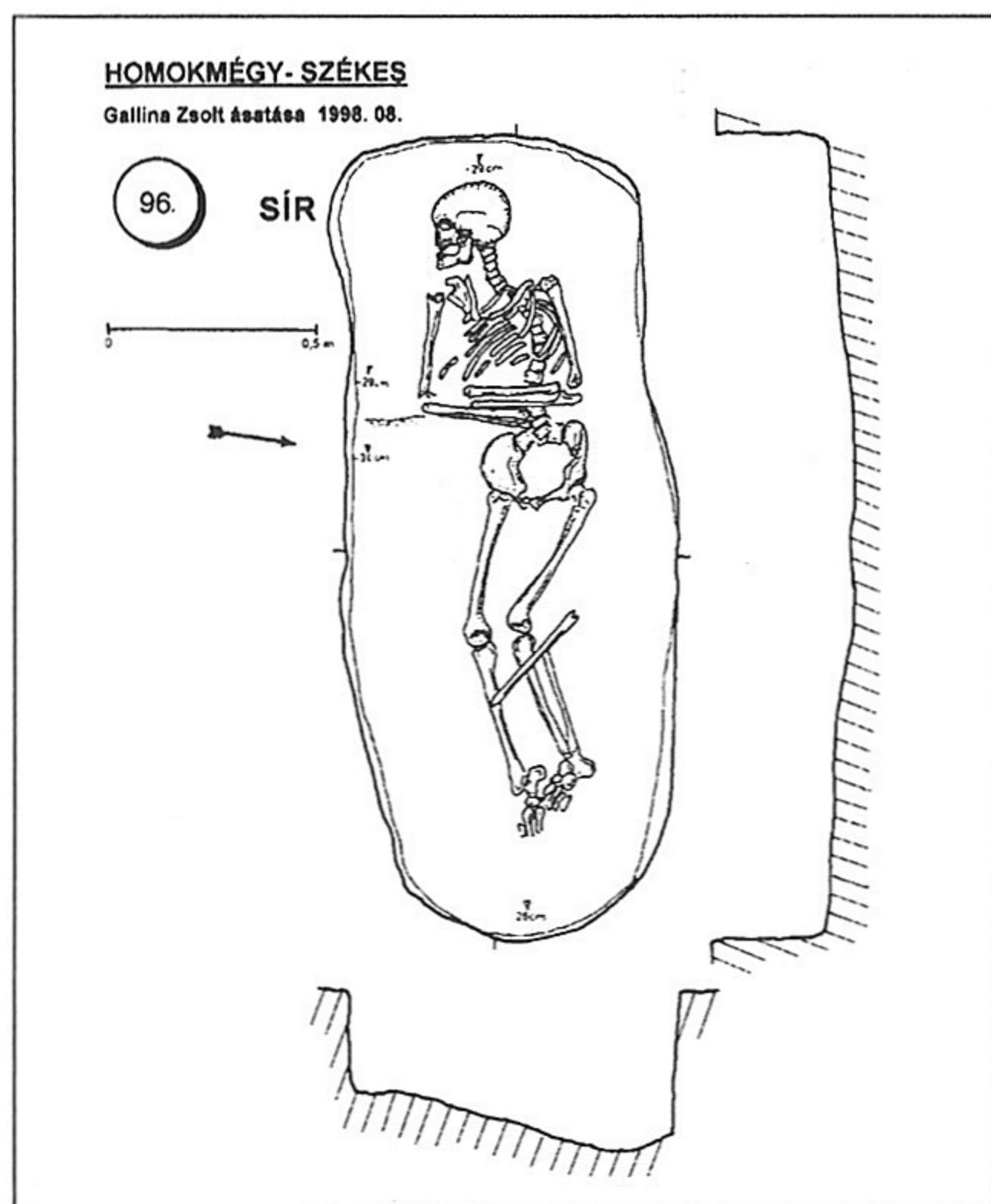
4. kép. 93. sír
Fig. 4. Grave no. 93

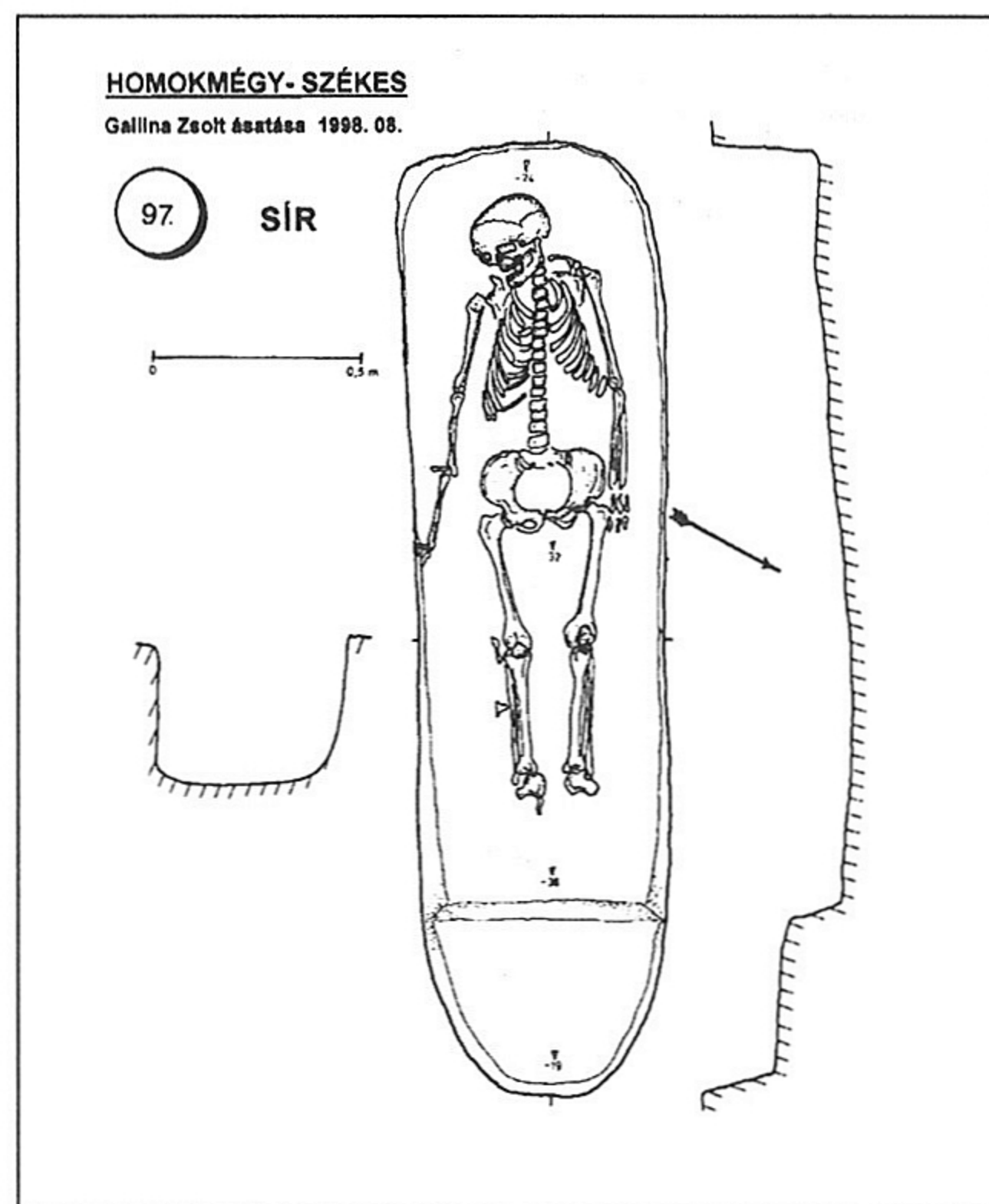
5. kép. 94. sír
Fig. 5. Grave no. 94

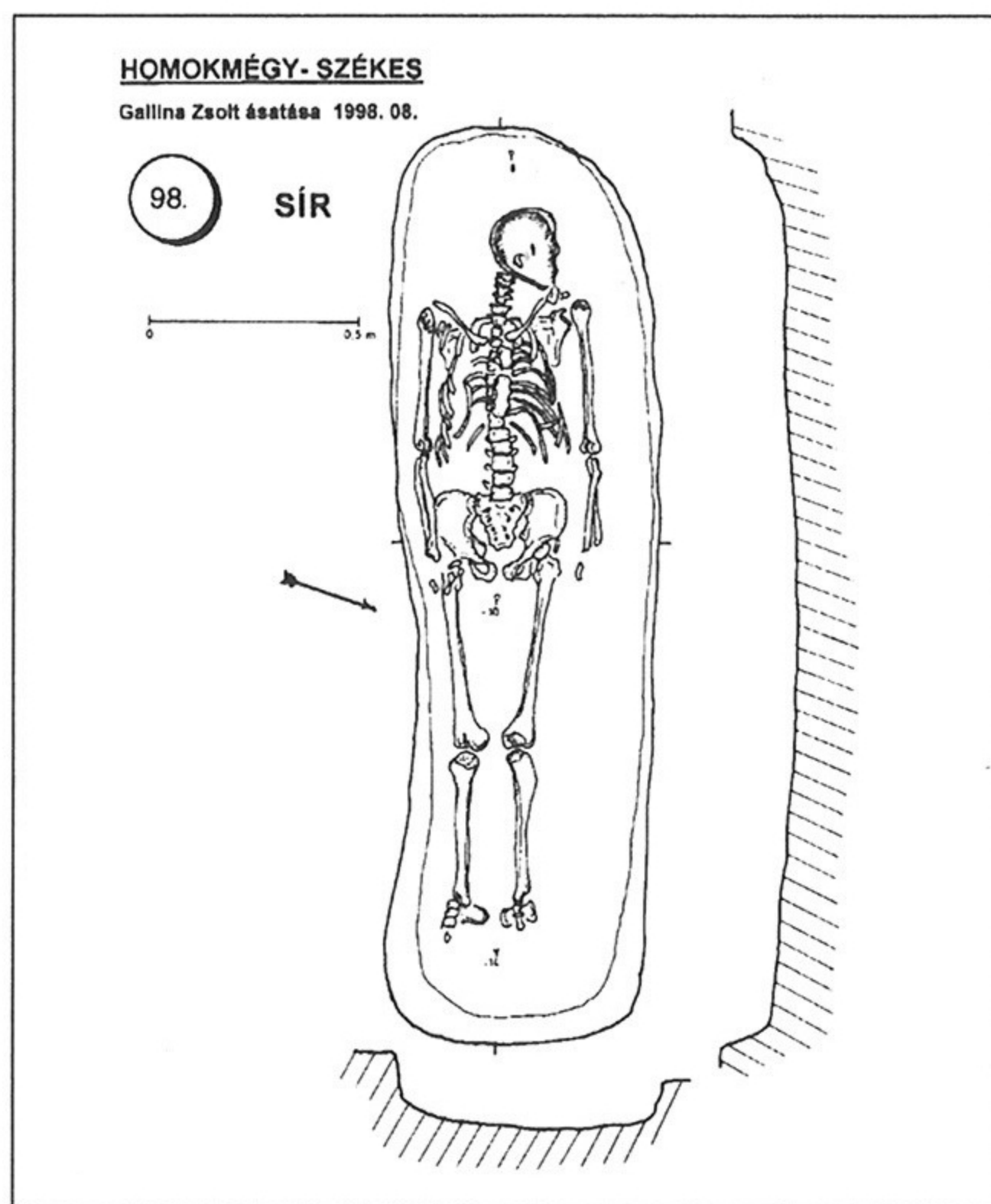
5. kép. 95. sír
Fig. 5. Grave no. 95

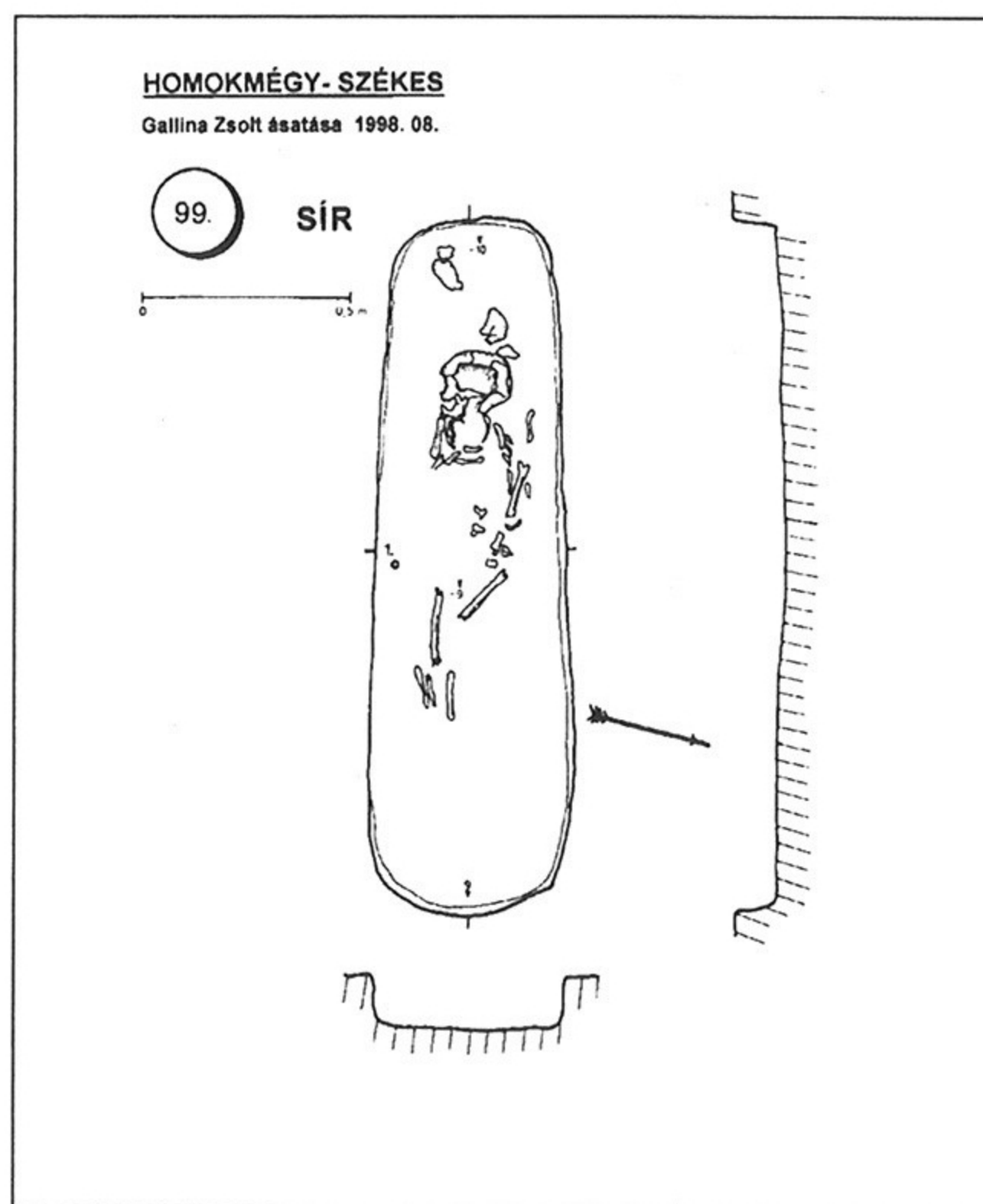
5. kép. 96. sír
Fig. 5. Grave no. 96

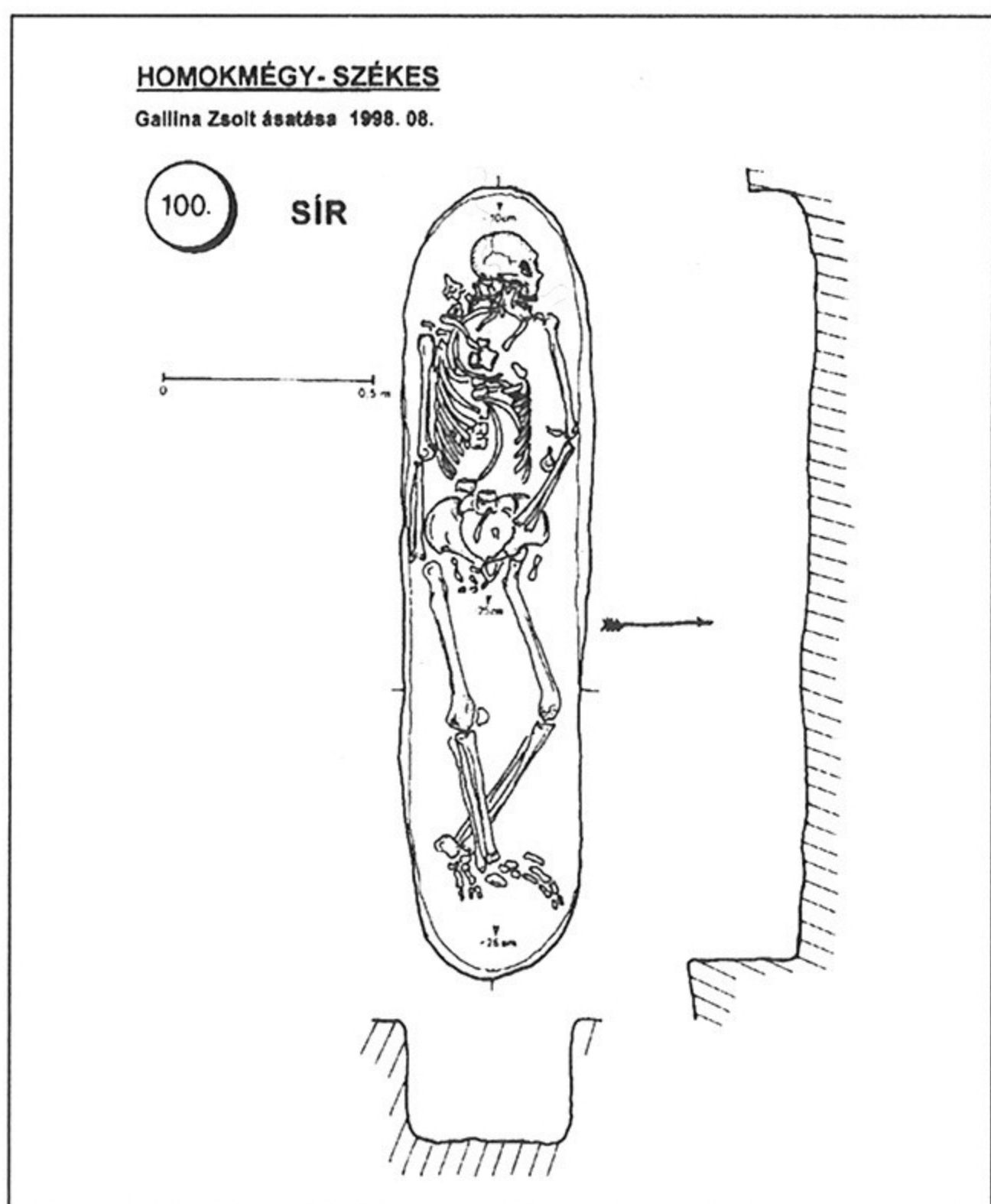
5. kép. 97. sír
Fig. 5. Grave no. 97

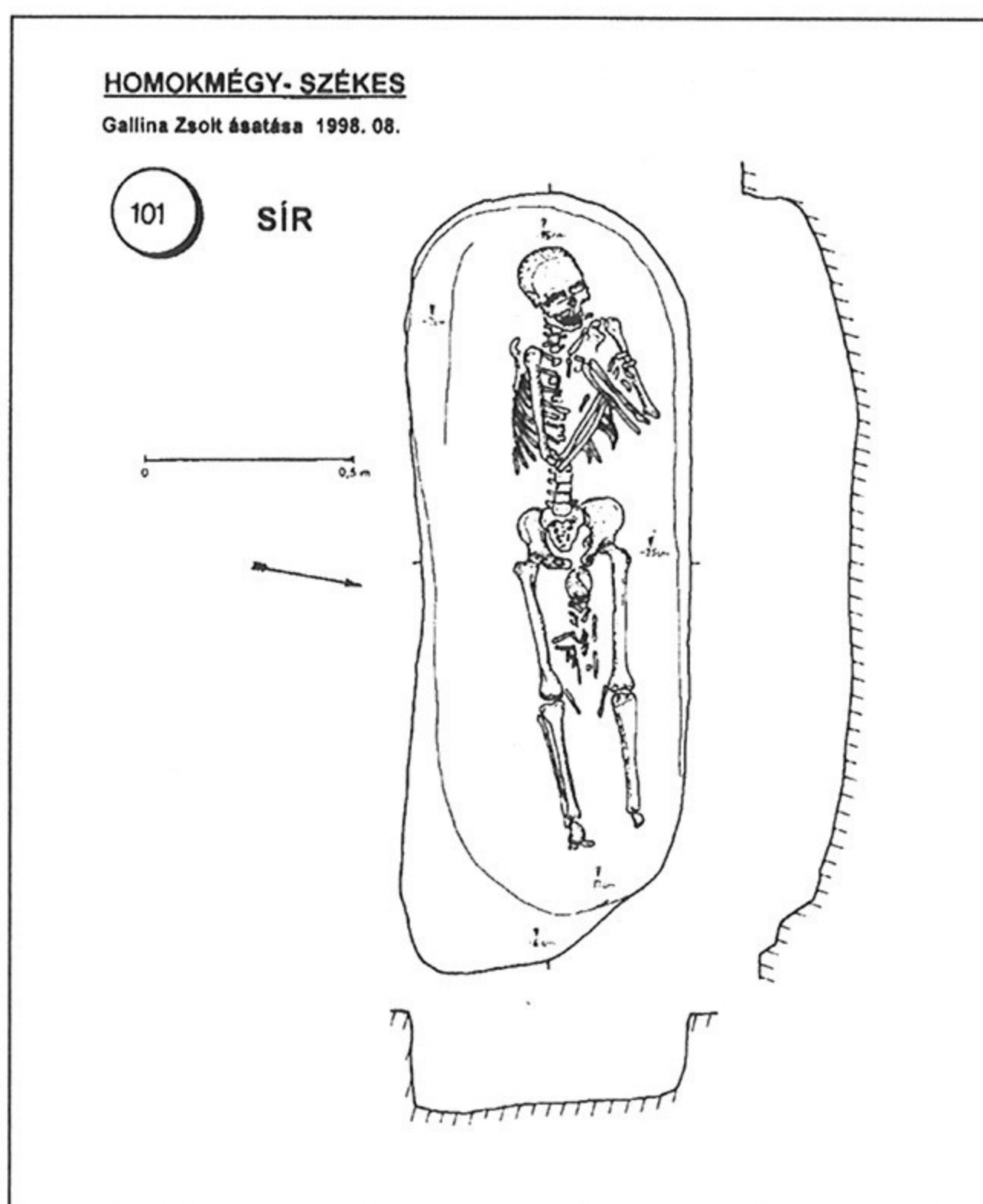
6. kép. 98. sír
Fig. 6. Grave no. 98

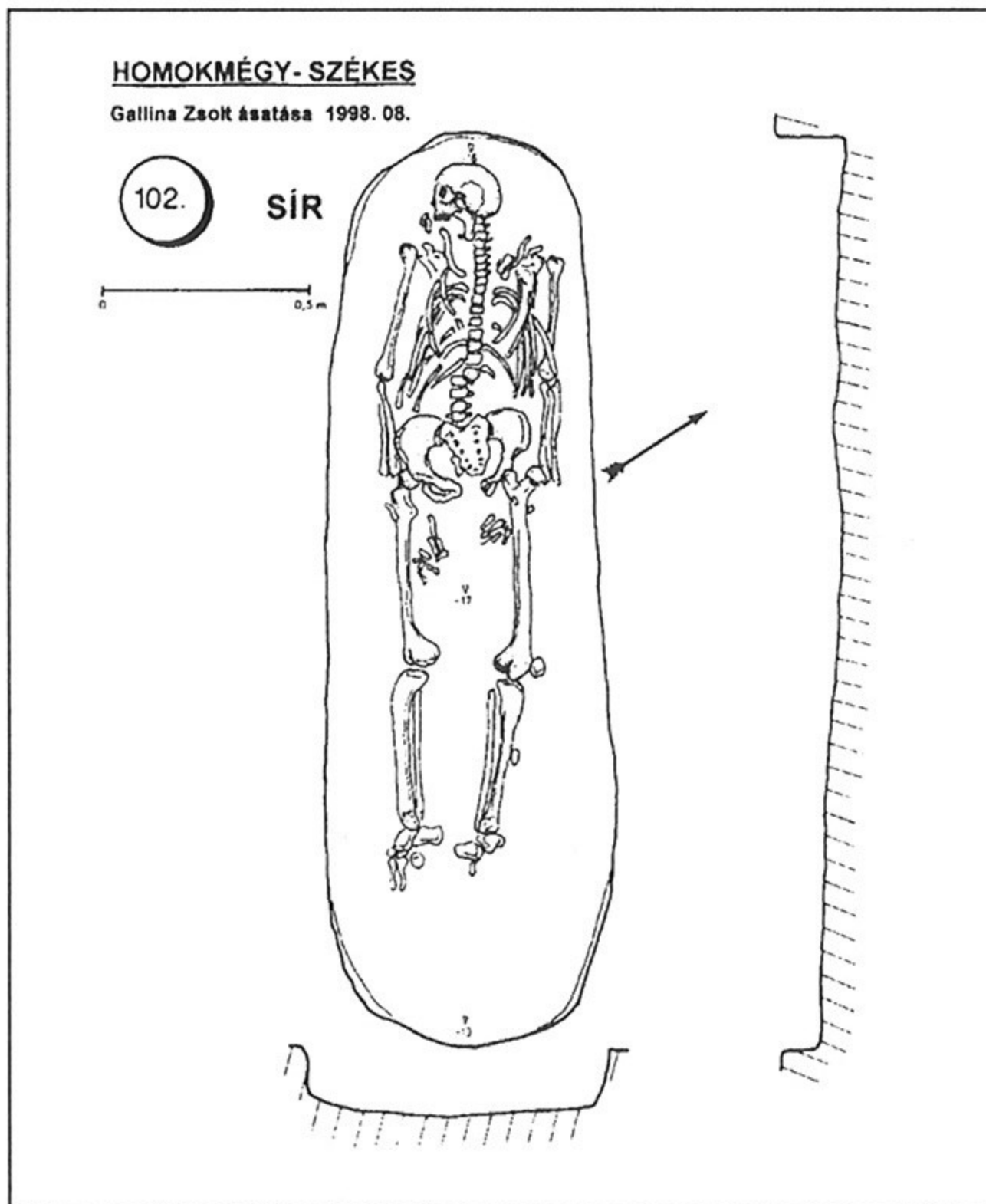
6. kép. 99. sír
Fig. 6. Grave no. 99

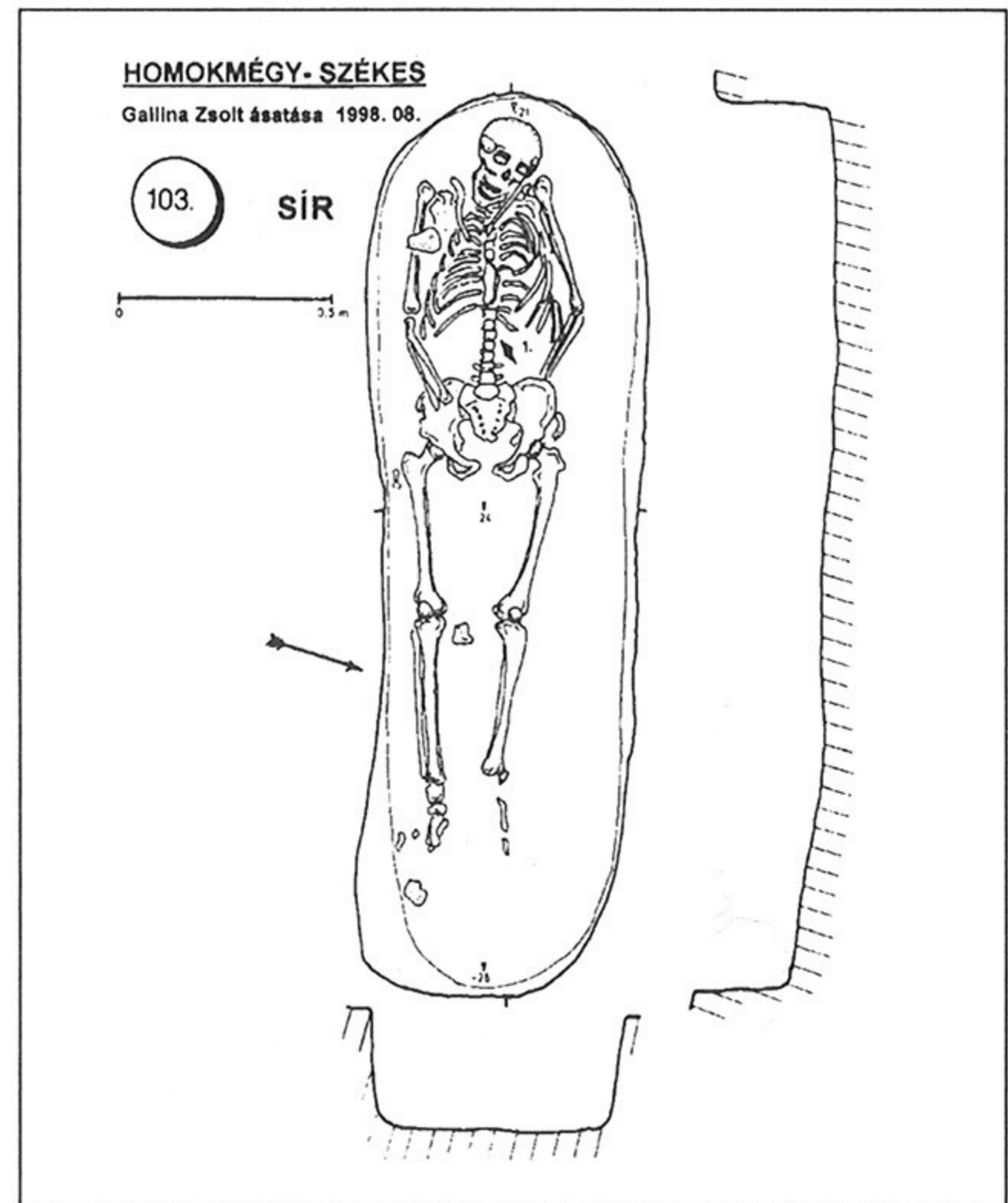
6. kép. 100. sír
Fig. 6. Grave no. 100

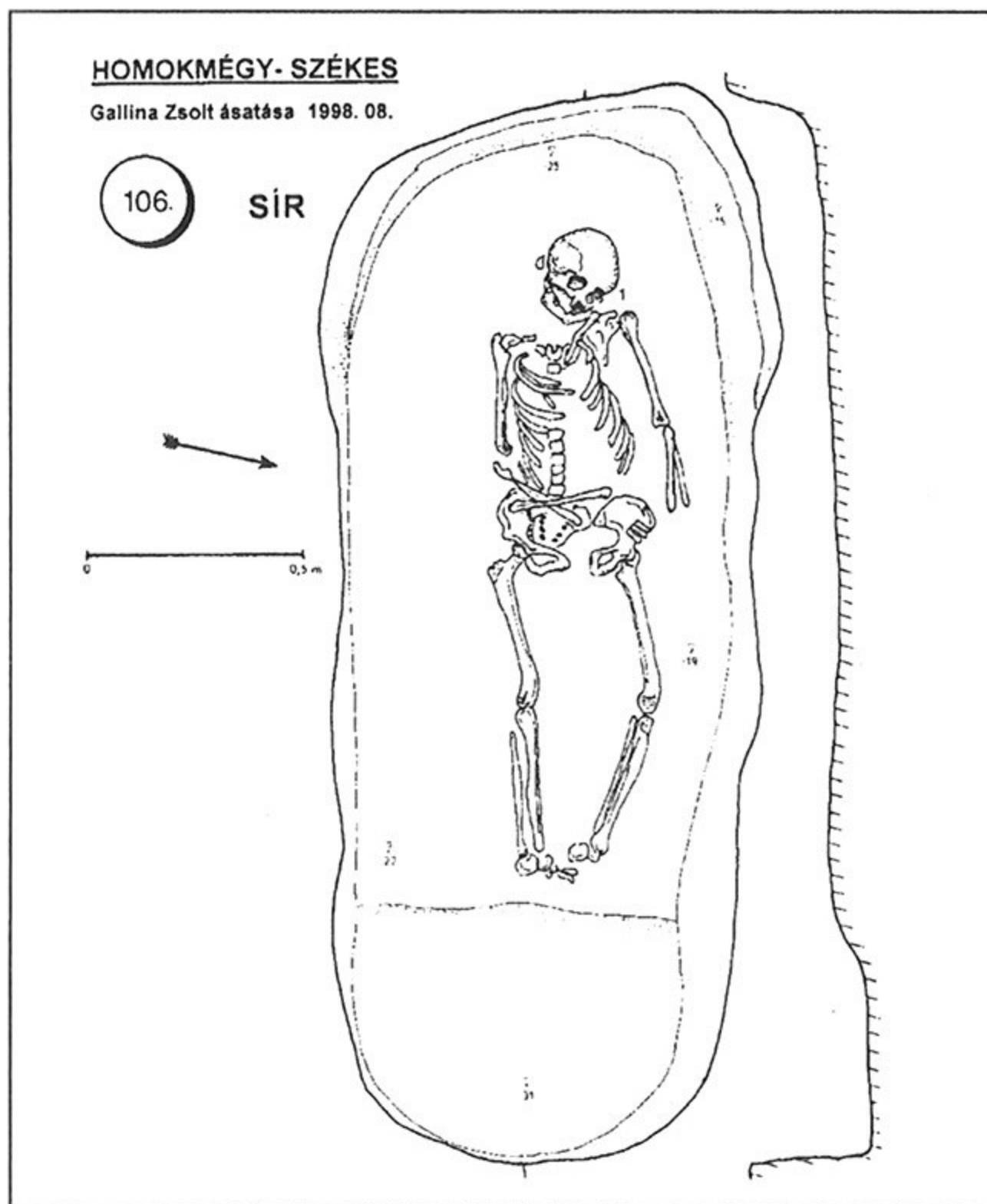
6. kép. 101. sír
Fig. 6. Grave no. 101

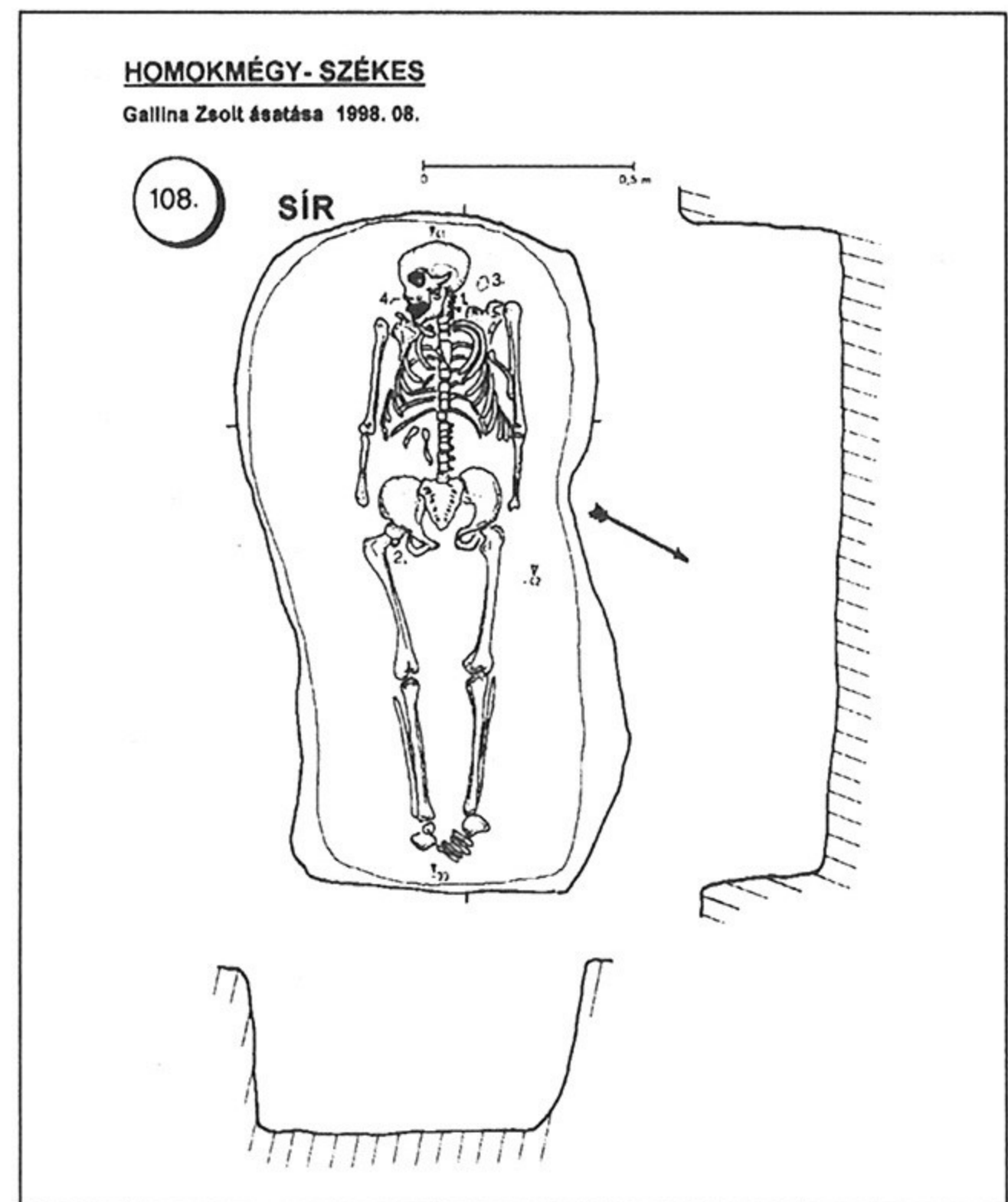
7. kép. 102. sír
Fig. 7. Grave no. 102

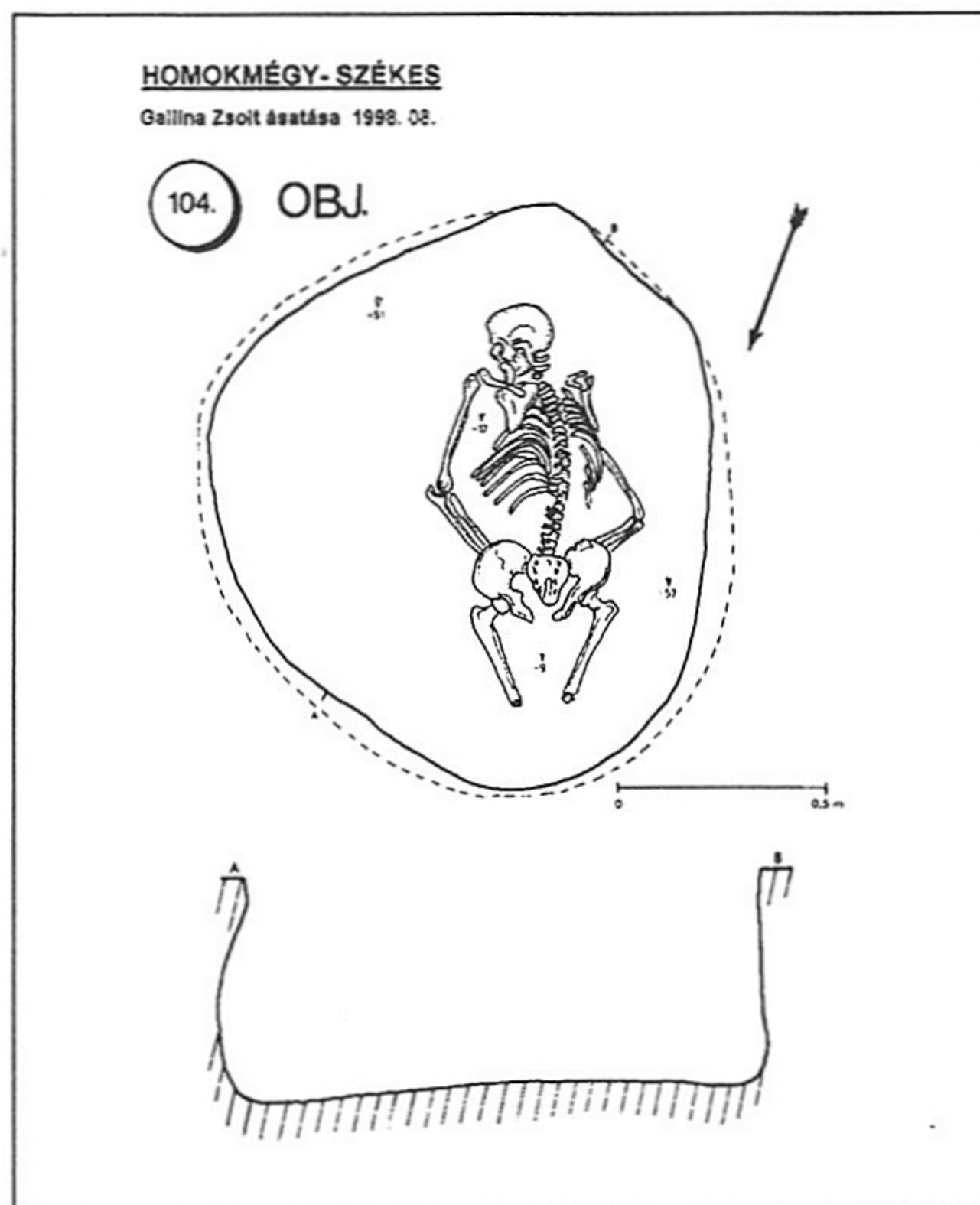
7. kép. 103. sír
Fig. 7. Grave no. 103

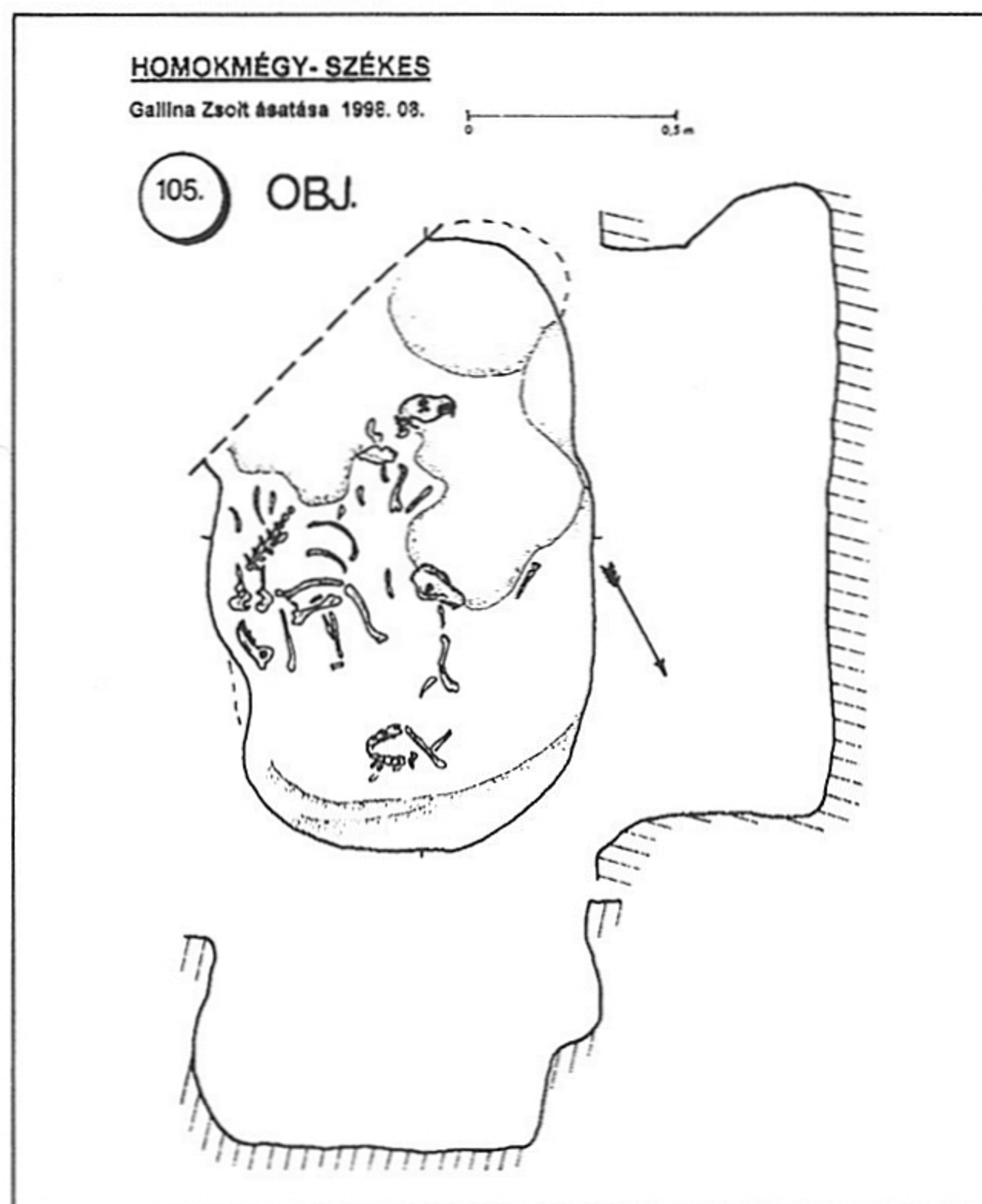
7. kép. 106. sír
Fig. 7. Grave no. 106

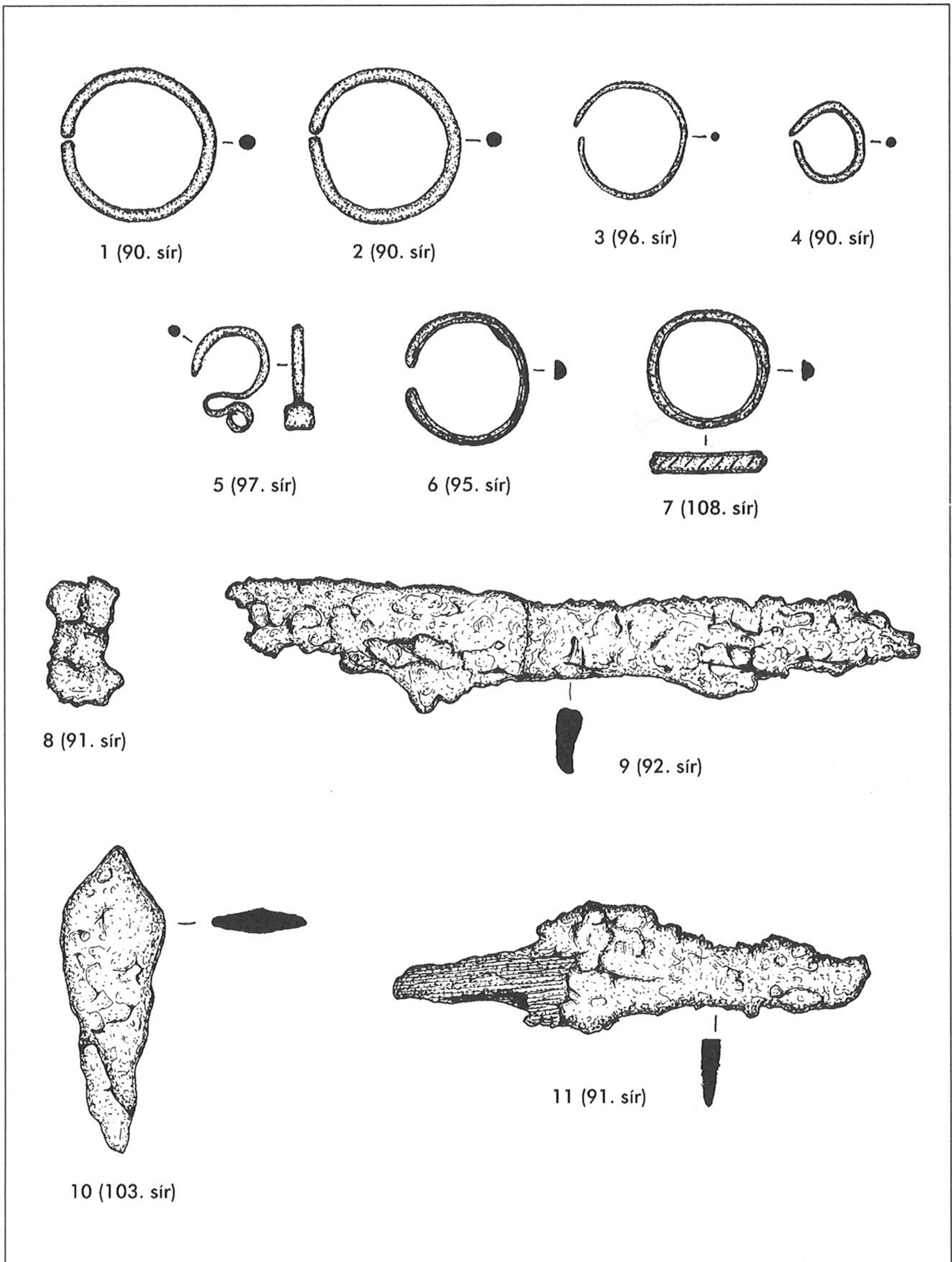
7. kép. 108. sír
Fig. 7. Grave no. 108

8. kép. 104. gödör
Fig. 8. Pit no. 104

8. kép. 105. gödör
Fig. 8. Pit no. 105

9. kép. A sírok leletanyaga: 1-2, 4: 90. sír ; 3: 96. sír; 5: 97. sír; 6: 96. sír;
7: 108. sír; 8, 11: 91. sír; 9: 92. sír; 10: 103. sír

Fig. 9. Finds from the graves: 1-2, 4: Grave 90; 3: Grave 96; 5: Grave 97; 6: Grave 96;
7: Grave 108; 8, 11: Grave 91; 9: Grave 92; 10: Grave 103